

Tea Immonen

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali-ala

2023

Tea Immonen

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA PUHEEKSI OTTO VARHAISKASVATUKSESSA

– Luotsikoulutusmateriaali varhaiskasvatukseen

Tea Immonen

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja
terveysalan
koulutus

2023 | 52 sivua, 27 liitesivua

Tea Immonen

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto varhaiskasvatuksessa

- Luotsikoulutusmateriaali varhaiskasvatukseen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Turun Ensi- ja turvakoti ry:lle Luotsikouluttaja -koulutuksen koulutusmateriaali varhaiskasvatuksessa työskenteleville lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin nykyisen Luotsikouluttaja -koulutuksen sisällönarviota ja kuinka kouluttajat ovat ottaneet työssään käyttöön koulutuksen sisällön.

Opinnäytetyössä käsitellään lähisuhdeväkivallan ilmiötä, varhaiskasvatusta osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua sekä lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoa varhaiskasvatuksessa. Aihe on erittäin ajankohtainen ja varhaiskasvattajat ovat tärkeässä roolissa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa ja näin vaikuttamassa lasten ja perheiden hyvinvointiin yhteiskunnassamme.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja puheeksi otto nähtiin tärkeänä ja tarpeellisena, mutta varhaiskasvatuksen osio koulutuksessa jäi puutteelliseksi, joka vahvistaa tämän opinnäytetyön tuotoksen tarpeellisuutta. Kyselyhetkellä vain pieni osa Luotseista oli kouluttanut oman työyhteisönsä koulutuksen jälkeen. Luotsitoiminnan esteeksi työyhteisössä nähtiin ajan puute ja esihenkilön negatiivinen asenne aihetta kohtaan. Esihenkilöille suunnattu koulutus lähisuhdeväkivallan ehkäisystä lisäisi Luotsitoiminnan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn juurtumista työyhteisöissä.

Asiasanat:

Lähisuhdeväkivalta, varhaiskasvatus, puheeksi otto, lastensuojelu

Tea Immonen

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Social Sciences

2023 | 52 pages, 27 pages in appendices

Tea Immonen

Identifying intimate partner violence in early childhood education

- Pilot's educational material for early childhood education

The aim of this thesis was to develop Pilot's training material for those who work in early childhood education, to identify intimate partner violence and to speaking engagement. The study investigated the current Pilot trainer -training evaluation and how the trainers have implemented the content of the training in their work.

The thesis describes the phenomena of intimate partner violence, early childhood education as a part of preventive child protection and speaking engagement of intimate partner violence in early childhood education. Early childhood educators play an important role in identifying and addressing intimate partner violence and thus influencing well-being of children and families in our society.

The results of the study indicate that the prevention of intimate partner violence and advocacy were seen as important and necessary, however at the time of the survey, only a small part of the Pilot's had trained their own work community after the training. The lack of time and the supervisor's negative attitude towards the subject were seen as an obstacle to Pilot's activity in the work community. Therefore, a training aimed at supervisors on the prevention of intimate partner violence would increase the rooting of Pilot work and the prevention of intimate violence in work communities.

Keywords:

Intimate partner violence, early childhood education, speaking engagement, child protection

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Kehittämiprojektin lähtökohdat	8
2.1 Kehittämiprojektin tausta ja tarve	8
2.2 Projektiorganisaation kuvaus	11
2.3 Käytetyt menetelmät	12
2.4 Kehittämistehtävän määrittely	13
2.5 Kehittämiprojektin tuotos	13
3 Väkivalta ja sen muodot perheissä	15
3.1 Lähisuhdeväkivalta	15
3.2 Perheväkivalta	16
3.3 Lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti	17
4 Lähisuhdeväkivallan ehkäisy	19
4.1 Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö Suomessa	19
4.2 Lastensuojelu	20
4.3 Varhaiskasvatus ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna	21
4.4 Lähisuhdeväkivallan puheeksi otto varhaiskasvatuksessa	22
5 Koulutusmateriaalin kehittäminen ja pilotointi	27
5.1 Kehittämis- ja arviointimenetelmät	27
5.2 Projektin eteneminen ja aikataulu	28
5.3 Projektin tutkimus ja sisällönanalyysi	29
5.4 Keskeiset tulokset	30
5.5 Tulosten arviointi	36
5.6 Kehittämiprojektin tuotos	38
5.7 Tuotoksen sisältö ja sen yhteys tietoperustaan	38
5.8 Koulutusmateriaalin pilotointi	41
6 Eettisyys ja luotettavuus	43
6.1 Eettisyys	43

Tea Immonen

7 Pohdinta **45**

Lähteet **48**

Liitteet

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta

Liite 2. Tutkimuksen kysely

Liite3. Koulutusmateriaali

1 Johdanto

Koronapandemia on aiheuttanut perheissä lähisuhdeväkivallan uhan kohonnutta riskiä. Hietamäen ym. (2021) tutkimuskatsauksessa todetaan, että lähisuhdeväkivalta on lisääntynyt Suomessa koronapandemian aikana. Tehdyn selvityksen pohjalta vaikuttaa, että lähisuhdeväkivaltapalveluiden käyttö kasvoi verrattuna aiempiin vuosiin, mikä voi viitata tarpeen kasvuun. Vauvaperheiden vanhemmista 12–15 % oli kokenut parisuhdeväkivaltaa vuoden 2020 aikana. Suomessa kunnat ovat vastuussa ehkäisevän väkivaltatyön suunnittelusta ja palvelujen järjestämisestä. Ammattilaisen tehtävä on puuttua väkivaltaan ja saattaa väkivaltaa kokenut avun ja tuen piiriin (Ensi- ja turvakotien liitto.) Kuitenkin tiedon puute ja oma riittämättömyys nousevat usein esille ammattilaisille suunnatuissa selvityksissä kysyttäessä lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta (Niklander ym. 2019, 3.)

Varhaiskasvatuspalveluissa kohdataan suuri osa pikkulapsiperheistä. Varhaiskasvatus koskee alle kouluikäisiä lapsia ja on varhaiskasvatuslaissa 540/2018 säädetty kunnan järjestämisvastuulle. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta (varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Varhaiskasvatuksessa henkilökunta tapaa lapset ja perheet arjessa säännöllisesti. Luottamuksellisen ja kunnioittavan suhteen syntyminen lasten huoltajiin on varhaiskasvatuksen tavoite ja lapsen etu, johon kuuluu perheen hyvinvointi, nähdään tärkeänä. Varhaiskasvatuksen rooli lasten ja perheiden tuen tarpeen tunnistajana on siis keskeinen. Varhaiskasvatus toimii perustehtäväänsä toteuttaessaan ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna (Heinonen ym. 2016, 180). Varhaiskasvatus ennaltaehkäisevä näkökulma on myös yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä varhaiskasvatus on keskeinen lapsiperheiden palvelu, jonka avulla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja ohjata perhe pulmatilanteissa muiden palvelujen piiriin matalalla kynnyksellä. (Heinonen ym. 2016, 181–182.)

Huolen herätessä lapsen tai perheen tilanteesta huoli on otettava puheeksi mahdollisimman varhain ja kunnioittavasti huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksessa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen ja mahdollisiin epäkohtiin puuttuminen on jokaisen työntekijän velvollisuus. Niemisen, Piskosen ja Salorannan (2020, 20) opinnäytetyön tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat kokivat, että huolen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa on vaikeaa ja kiusallista ja että huolen puheeksi ottamiseen tarvitaan lisäkoulutusta. Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen huoltajien kanssa on työntekijän velvollisuus, mutta huolen luonteen vuoksi se saattaa olla vaikeaa ja väärällä tavalla esille tuotuna johtaa epäselviin tilanteisiin tai konflikteihin. Siksi tarvitaan tietoutta väkivaltailmiöstä, sen vaikutuksista kehittyvään lapseen ja miten huolesta voidaan puhua tarpeeksi sensitiivisesti, kunnioittavasti mutta selkeästi.

Turun ensi- ja turvakoti ry kouluttaa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön Luotseja, jotka omalla toimialallaan kouluttavat oman työyhteisönsä lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon ja kohtaamiseen. Luotseja on koulutettu mm. varhaiskasvatukseen Turussa ja lähikunnissa. Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Turun ensi- ja turvakoti ry:n kanssa tavoitteena kehittää Luotsikouluttaja -koulutuksen koulutusmateriaalia varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan lisää koulutusta lähisuhdeväkivaltailmiön tunnistamiseen ja puheeksi ottoon, sillä varhaiskasvatuksessa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen ja mahdollisiin epäkohtiin puuttuminen on jokaisen työntekijän velvollisuus. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyvä lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja puheeksi otto varhaiskasvatuksessa on laaja koulutusmateriaali varhaiskasvatuksessa työskenteleville. Se soveltuu Luotseille oman työyhteisön kouluttamiseen mutta myös lähisuhdeväkivaltailmiön tunnistamiseen ja puheeksi otton menetelmien hallintaan varhaiskasvatuksessa sellaisenaan.

2 Kehittämiprojektin lähtökohdat

2.1 Kehittämiprojektin tausta ja tarve

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja se kattaa ikävuodet 0–6 eli lapsen ensimmäiset vuodet vauvaiäistä peruskoulun aloittamiseen asti. (Opetushallitus 2023.) Varhaiskasvatus on lapsiperheiden yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus tukee vanhempien kasvatustyötä ja ehkäisee lasten syrjäytymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, 7, 14.) Varhaiskasvatustilain 540/2018 mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on mm. toimia yhdessä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö saattaa olla lapsen arkipäivässä mukana hyvin paljon, jolloin lapsi ja perheet tulevat tutuiksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteena on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, jossa säädetään lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 17, 20.) Lastensuojelulain 417/2007 mukaan varhaiskasvatuksen henkilökunta on ilmoitusvelvollinen ilmoittamaan lapsesta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Ennen mahdollista lastensuojeluilmoitusta varhaiskasvatuksen henkilöstön on huolen herätessä keskusteltava huolesta lapsen huoltajien kanssa välittömästi. Varhaiskasvatuksen perusteet (2022, 19, 31) ohjaa varhaiskasvatuksen

ammattilaisia avoimeen ja arvostavaan vuorovaikutukseen huoltajien kanssa. Huolen puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa on jokaisen työntekijän vastuulla, mutta sitä, miten asia otetaan puheeksi huoltajan kanssa, jää työntekijän arvioitavaksi. Huoli lapsen tai perheen hyvinvoinnista voi olla vaikea ottaa puheeksi, koska aihe on hyvin henkilökohtainen ja sensitiivinen. Vääränlainen lähestymis- ja puuttumistapa voi johtaa konflikteihin, sulkeutumiseen tai jopa hoitosuhteen irtisanomiseen. Pahimmassa tapauksessa väliintulo saattaa heikentää lapsen hyvinvointia perheessä, jos puuttumisen tyyliä, ajankohtaa tai tunnelatausta ei ole asian arkaluontoisuuden takia harkittu. Poikkeuksen puheeksi ottamisen suhteessa on tilanteessa, jossa huoltaja saattaa toimillaan peittää väkivallan merkkejä tai on syytä olettaa väkivallan lisääntyminen puheeksi ottamisen jälkeen. Näissä tapauksissa ollaan aina ensin yhteydessä poliisiin. (Heinonen ym. 2016, 188–189.)

Puheeksi ottamisen malleja, joita on kerätty oppaiksi, on kehitetty monia. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista (Eriksson & Arnkil, 2012) ja Luo luottamusta suojele lasta: Opas yhteistyötä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.). Erityisesti terveys-, sosiaali- ja koulutoimen käytössä oleva Lapset puheeksi menetelmä on maksullinen koulutus, jota järjestävät monet kunnat, oppilaitokset, avoimet ammattikorkeakoulut ja avoimet yliopistot. Lapset puheeksi -menetelmän tavoitteena on tukea perheitä heidän arkisissa ympäristöissä, kuten lasten kouluissa, päiväkodeissa, neuvolassa tai vapaa-ajanympäristöissä. (Mieli.fi.) Puheeksi ottamisen koulutusta ei erityisemmin Turun seudulla ole aikaisemmin järjestetty varhaiskasvatuksen henkilöstölle, vaan perehtyminen ja kouluttautuminen on oman harkinnan, hakeutumisen ja mielenkiinnon varassa. Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) -hankkeen arvioinnissa mainitaan, että sosiaali- ja terveydenhuoltoalan peruskoulutuksissa lähisuuhdeväkivaltailmiön opetus pakollisena aiheena puuttuu kaikilta asteilta ja aiheeseen kouluttautuminen perustuu opiskelijoiden vapaaseen valintaan. Hankkeessa kehitettiin Luo luottamusta – Puutu väkivaltaan –verkkokoulutuspaketti, joka on kaikille avoin ja maksuton

koulutuspaketti lähisuhdeväkivallasta ja siihen puuttumisesta. Hankkeessa toteutettiin myös kansalaiskampanja lähisuhdeväkivallan kohtaamisesta ja turvakotipalveluista. (Niklander ym. 2019, 3, 5.)

Vuonna 2019 alkaneessa Barnahus- hankkeessa tehostetaan lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten hoitoa ja tukea. Hankkeen tavoitteena on maksuttomien, tutkittuun tietoon perustuvien verkkokoulutusten rakentaminen kaikkien lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä kohtaavien ammattilaisten ulottuville. Hanke on toteuttanut maksuttoman verkkokoulutuksen varhaisen tunnistamisen ja tuen lisäämiseksi, jonka kohderyhmänä on muun muassa varhaiskasvatus, koulut, sosiaalityö ja terveydenhuolto. Verkkokoulun tavoitteena on antaa keinoja tunnistaa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä keinoja toimia väkivaltaepäilytilanteissa. Verkkokoulutuksen suorittamiseen menee noin 10 tuntia. (Barnahus- hanke.) Barnahus- hanke kouluttaa yhteistyössä Turun ensi- ja turvakoti ry:n ja Aluehallintoviraston kanssa Luotsi- toimintamallin mukaan väkivaltaehkäisytyöhön Luotseja. Hankkeen tavoitteena on kouluttaa jokaiselta sosiaali- ja terveystoimien sekä sivistystoimen tulosalueelta vähintään kaksi kouluttajaa eli Luotsia. Luotsit huolehtivat siitä, että oman työyhteisön työntekijät perehtyvät lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon ja kohtaamiseen. Koulutusta on järjestetty muun muassa Turussa, Kaarinassa, Raisiossa, Paimiossa, Salossa ja Paraisilla. Koulutus sisältää kolme lähikoulutuskertaa, joiden pituus on kolme tuntia kerrallaan. Luotsien ohjausryhmät ja lisäkoulutukset kokoaa Aluehallintovirasto AVI.

Luotsikouluttaja- koulutuksen tavoitteena on kouluttaa riittävän kattavasti maakunnan alueella Luotseja, joiden tehtävänä on vahvistaa ammattilaisten osaamista turvallisuuden / turvattomuuden tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa. Koulutuksen jälkeen Luotsit ylläpitävät oman toimialueensa (esim. päiväkotia) ammattilaisten osaamista ja tarjoavat tietoa non-stoppina ensiapukoulutuksen tapaan. Koulutuksen sisältö koostuu puheeksi ottamisen ja varhaisen puuttumisen mallien käyttöönotosta, lähisuhdeväkivaltaepäilyyn

kohtaamisesta, ammattilaisten traumatietoisuuden lisäämisestä ja ammattilaisen jaksamisen tukemisesta.

Tällä hetkellä Luotsikouluttaja -koulutus sisältää yhteisen kolmen kerran (yht. 9h) koulutustilaisuuden, joka soveltuu kaikille sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen henkilöstölle. Luotsit eivät saa omaa Luotsin koulutusmateriaalia, vaan jokainen Luotsi kouluttaa työyhteisönsä koulutuskertojen sisällön perusteella. Kaikki koulutetaan tunnistamaan lähisuhdeväkivallan mahdollisuutta raskaudesta eläkeikään asti. Lähisuhdeväkivallan viitekehys nähdään laajasti koskemaan kaikkea ihmisen lähiverkostoissa ilmenevää turvallisuuden tunnetta heikentäviä tekijöitä. Tässä opinnäytetyössä ja kehittämisprojektin tuotoksessa rajaan lähisuhdeväkivallan koskemaan varhaiskasvatuskäisen lasten kaltoinkohtelua sekä perheväkivallan ja parisuhdeväkivallan muotoja pikkulapsiperheissä.

Kehittämistyön yhteistyökumppanilta nousi tarve Luotsikouluttaja -koulutuksen kehittämiseen. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämisprojektina, joka sisälsi tutkimuksellisen osuuden. Opinnäytetyön kehittämistyön lähestymistapa oli konstrukttiivinen tutkimus, eli konstruoidaan ongelman ratkaiseva tuotos (Kananen, 2017, 14.)

2.2 Projektioorganisaation kuvaus

Kehittämisprojektin projektipäällikkönä toimii opinnäytetyötä tekevä Turun ammattikorkeakoulun ylempään (YAMK) ammattikorkeakoulututkintoon opiskeleva opiskelija. Ohjausryhmään kuuluu opiskelijan mentori, Turun ammattikorkeakoulun kehittämisprojektia ohjaava opettaja ja kehitysyhteistyökumppani Turun ensi- ja turvakoti ry:ltä. Yhteistyökumppani toimii yhteyshenkilönä projektin edetessä; hän välittää projektissa tarvittavien lomakkeiden ja sopimusten, kuten opinnäytetyösopimus ja tutkimuslupalomakkeen eteenpäin viemisessä Turun turva- ja ensikotien liitolle. Kehitysyhteistyökumppani myös jakoi tämän opinnäytetyön tutkimussuunnitelman omalle työryhmälleen Luotsikouluttaja -koulutuksessa,

joka hyväksyi opinnäytetyön kehittämistyön. Turun ensi- ja turvakoti ry on vuonna 1945 perustettu kansalaisjärjestö, jonka sääntömääräinen tehtävä on perhekeskeinen lastensuojelutyö. Yhdistyksen kolme asiantuntijuusaluetta ovat vaativa vauvatyö, kriisi- ja väkivaltatyö sekä eroauttaminen. Turun ensi- ja turvakoti tarjoaa palveluja ympärivuorokautisesti ja myös avopalveluna. (<https://tuentu.fi/>.)

Kehittämiprojektin tuotoksena syntyneitä koulutusmateriaalia käytettiin kahden päiväkodin henkilökunnan koulutukseen. Päiväkodit muodostavat päivähoitoyksikön Turun pohjoisen varhaiskasvatuksen tulosalueella. Maantieteellisesti päiväkodit sijaitsevat eri taajamissa, eivätkä tee tällä hetkellä kovinkaan paljoa yhteistyötä. Hallinnollisesti päiväkodeilla on yhteinen päiväkodin johtaja. Molemmista päiväkodeista osallistui varhaiskasvatuksen opettaja Luotsikouluttaja -koulutukseen syksyllä 2021, joista toinen on kehittämiprojektin projektipäällikkö.

2.3 Käytetyt menetelmät

Opinnäytetyön alussa tehtiin kirjallisuushaku käyttäen kansallisia ja kansainvälisiä viitetietokantoja. Kirjallisuushaussa haettiin aikaisempia tutkimuksia aiheesta lähisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen varhaiskasvatuksessa sekä lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti. Teoreettinen viitekehys tässä työssä pohjautuu haettuun kirjallisuuteen lähisuhdeväkivallasta ja sen eri muodoista, lähisuhdeväkivallan ehkäisystä sekä lastensuojelutyöstä ja varhaiskasvatuksesta ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Konstrukttiivisen tutkimuksen mukaan tutkimuksen on kytkeydyttävä aikaisempaan teoriaan, kirjallisuuteen ja tutkimukseen aiheesta, sekä ratkaisun tai tuotoksen toimivuus on perusteltava (Kananen, 2017, 14.)

Tämän opinnäytetyön sähköisen kyselyn avulla selvitettiin, miten nykyisellään koulutus on juurtunut käytäntöön ja miten koulutusta voisi kehittää. Yhteistyökumppanin kanssa pohdittiin lomakekyselyn (liite 2) kysymykset vastaamaan tarkoitusta. Tutkimuskysymykset asetettiin vastaamaan

yhteystyökumppanin toiveita ja tiedon arvoa. Kysely lähetettiin yhteyshenkilön kautta syksyllä 2021 ja keväällä 2022 Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneille henkilöille sähköpostitse, ja vastaaminen oli vapaaehtoista ja anonyymia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten koulutuksen käyneet arvioivat koulutuksen sisällön ja miten kouluttajat ovat ottaneet työssään käyttöön koulutuksen sisällön työyhteisössään. Tutkimuskysymyksenä toimivat 1. Kuinka kouluttajat ovat ottaneet työssään käyttöön nykyisen Luotsikoulutuksen sisällön tutkimushetkellä ja 2. Miten Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneet arvioivat koulutuksen sisällön nykyisellään.

2.4 Kehittämistehtävän määrittely

Kehittämisprojektin tavoitteena oli kehittää Luotsikouluttaja -koulutuksen materiaalia sekä teoriaan, tutkimuksiin että jo olemassa olevaan Luotsikouluttaja -koulutusdiioihin perustuen varhaiskasvatukseen kohdennettu Luotsikouluttajan materiaalipaketti. Tarkoituksena oli kehittää Luotsikouluttaja -koulutusta ja luoda uusi tiiviimpi ja kohdennetumpi materiaali varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutukseen lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli arvioida kyselyn avulla olemassa olevan Luotsikouluttaja -koulutuksen jalkautumista työyhteisöihin sekä nykyisen koulutuksen sisällönarviota. Kyselyllä haluttiin myös varmistaa kehittämisprojektin tuotoksena syntyvän varhaiskasvatuksen Luotsin oman koulutusmateriaalin tarvetta.

2.5 Kehittämisprojektin tuotos

Kehittämisprojektin tuotoksena syntyi koulutusmateriaali varhaiskasvatuksen Luotseille, jota he voivat käyttää kouluttaessaan oman työyhteisönsä lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon. Koulutusmateriaali sisältää puheeksi ottamisen mallin varhaiskasvatukseen, joka voidaan liittää esimerkiksi päiväkodin perehdytyskansioon tai turvallisuuskansioon. Näin työntekijät saavat ensikäden tietoa huolen puheeksi ottamisen periaatteista ja

työntekijät voivat helposti palauttaa mieleen, miten pitää toimia huolen herätessä. Koulutusmateriaali löytyy tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 3).

Ensi- ja turvakotien liitto ja Turun ensi- ja turvakoti ry saivat käyttöönsä varhaiskasvatuksen Luotsikouluttajamateriaalin, jota voidaan käyttää uusissa koulutustilaisuuksissa, kun kohteena on varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja jakaa materiaali varhaiskasvatuksen Luotseille heidän omaan työyhteisön kehittämistyöhön. Koulutusmateriaali jaetaan projektipäällikön toimesta myös Turun muihin päiväkoteihin, joissa on jo toimivaa Luotsitoimintaa. Koulutusmateriaali pilotoitiin kahden päivähoitoyksikön koulutustilaisuudessa ja projektipäällikkö arvioi koulutusmateriaalin toimivuutta henkilöstön kouluttamiseen; tästä enemmän tämän opinnäytetyön luvussa 5.8.

3 Väkipalta ja sen muodot perheissä

3.1 Lähisuhdeväkipalta

Lähisuhdeväkipallan tekijä ja uhri ovat tai olivat keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkipalta voi kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. Rikoslaki ei tunne lähisuhdeväkipallan käsitettä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Lähisuhdeväkipalta voidaan jakaa perheväkipallaa, parisuhdeväkipallaan ja lapsen kaltoinkohteluun. Tässä opinnäytetyössäni käsittelen termiä lähisuhdeväkipalta, koska esimerkiksi henkisen väkipallan uhrina voi olla edellinen puoliso, jonka kanssa on yhteinen lapsi, mutta joka ei kuulu enää ydinperheeseen. Väkipallan muotoja voivat olla muun muassa henkinen, fyysinen, seksuaalinen tai taloudellinen väkipalta. Väkipalta voi olla tekoja tai laiminlyöntiä, esimerkiksi lapsen terveydenhoidon laiminlyöntiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Siukolan (2014, 10) mukaan lähisuhdeväkipalta ei tule aina viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tietoon, sillä siihen liittyy paljon häpeää, syyllisyyttä ja vaikenemista.

Lähisuhdeväkipallaa esiintyy kaikissa yhteiskuntaluokissa, kulttuureissa ja ikäluokissa sukupuolesta riippumatta. Se voi kohdistua omaan puolisoon, lapseen tai muuhun sukulaiseen tai saman tekijän taholta useaan eri henkilöön. Lähisuhdeväkipalta voi jäädä yksittäiseksi tapahtumaksi tai se voi toistua satunnaisesti tai jatkuvasti. Väkipallan seurauksia voi olla fyysiset tai jopa kuolema. Krooniset terveysongelmat voivat olla lähisuhdeväkipallan seurausta. Psykkisiä ja käyttäytymiseen liittyviä väkipallan seurauksia voi olla esimerkiksi masennus, ahdistuneisuus ja psykosomaattiset häiriöt. Lähisuhdeväkipalta vaikuttaa kaikkien osallisten hyvinvointiin ja terveyteen; etenkin lapselle väkipallan kokeminen on erittäin haitallista, myös silloin kun se ei kohdistu suoraan lapseen itseensä. Perheen sisäinen väkipalta voi vaikuttaa lapsen kehitykseen epäsuotuisasti ja aiheuttaa monia psyykkisiä ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia. Väkipallakokemukset voivat estää lasta luomasta

kiintymyssuhteita ja oppimasta sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja. Oireisiin vaikuttaa mm. lapsen ikä, persoonallisuus, väkivallan jatkuvuus, kesto ja intensiteetti. (Siukola, 2014, 11–12.)

3.2 Perheväkivalta

Perheväkivalta viittaa yhden perheenjäsenen toiseen kohdistamaa väkivaltaa. Väkivalta tarkoittaa vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 5.) Perheväkivaltaan kuuluu puolisoiden keskinäinen väkivalta, vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta ja lasten vanhempiinsa ja toisiinsa kohdistama väkivalta. Perheväkivallan todistajaksi joutuminen on lapselle yhtä haitallista kuin väkivallan kokeminen. Lapseen kohdistuva väkivalta vahingoittaa aina lapsen ja vanhemman välistä suhdetta; lapsen kannalta erityisen vaurioittavaa on juuri oman vanhemman väkivalta lasta kohtaan, sillä vanhemman pitäisi olla lapselle turvan lähde. (mielenterveystalo.fi.) Tilastokeskuksen (2021) mukaan viranomaisten tietoon vuonna 2020 tuli 10 800 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta, joista lapsiuhrien osuus oli 21,3 %. Läheskään kaikista perhe- ja lähisuhdeväkivallanteoista ei kuitenkaan ilmoiteta viranomaisille.

Väkivallan näkeminen ja kuuleminen sekä väkivallan uhan alla eläminen vaikuttaa aina lapsen elämään, vaikka lapsi itse ei olisi väkivallan kohteena. Väkivallalle altistuminen voi tuottaa lapselle toistuvia traumakokemuksia ja niihin liittyviä oireita. Lapset voivat myös oppia negatiivisia käyttäytymismalleja väkivallalle altistumisen myötä. Erityisen haitallisia ovat tilanteet, joissa vanhempien välinen väkivalta, lapseen kohdistuva väkivalta ja hoidon laiminlyönti yhdistyvät. Tällöin lapsi elää jatkuvassa hälytystilassa, jonka seuraukset voivat olla kompleksinen traumatisoituminen. Vauva-ikäisenä koettu perheväkivalta voi näkyä oireina vuorovaikutussuhteiden luomisessa, leikki-ikäisillä on todettu käyttäytymisen säätelyn ja aggressioiden hallinnan ongelmia, kehityksessä taantumista, pelkoja ja ahdistusta. Kouluikäisenä väkivallalle altistumiseen voi liittyä vaikeuksia kaverisuhteissa, käytöshäiriöitä, oppimisvaikeuksia sekä erilaisia emotionaalisia oireita. Kuitenkaan kaikki väkivallalle altistuneet lapset

eivät oireile ulospäin havaittavasti. Ainoa keino selvittää lapsen tilannetta on työskentely lapsen kanssa. (Söderholm ym. 2012, 217—225.)

3.3 Lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti

Lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan kaikki sellaiset fyysiset ja psyykkiset pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön ja laiminlyönnin, josta seuraa vaaraa lapsen terveydelle, kehitykselle tai ihmisarvolle. Emotionaalista väkivaltaa ja emotionaalista laiminlyöntiä katsotaan olevan mukana kaikissa kaltoinkohtelun muodoissa. (Söderholm ym. 2012, 16.)

Lapsen perustarpeisiin kuuluvat rakkaus, hoiva ja hoito, kunnioitus, nähdä ja kuulla tuleminen, hyväksyntä, turva ja suojeleminen. Lapsen laiminlyönnistä on kyse, kun näistä perustarpeista ei syystä tai toisesta huolehdita. Laiminlyönti voi tarkoittaa tilaa, jossa vanhempi ei pysty tilapäisesti tai pysyvästi turvaamaan yhtä tai useampaa lapsen fyysistä, älyllistä, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä edistävää tarvetta. Fyysisellä laiminlyönnillä tarkoitetaan kyvyttömyyttä vastata lapsen iänmukaisiin fyysisiin perustarpeisiin, kuten ravintoon, hygieniaan, terveyteen, asumisoloihin, vaatetukseen ja suojelemaan. Emotionaalinen laiminlyönti tai väkivalta tarkoittaa lapsen jatkuvaa torjuntaa, näkymättömäksi tekemistä, toistuvaa verbaalista loukkaamista, nöyryyttämistä, halveksuntaa, pelottelua tai eristämistä. Lapsi tuntee itsensä arvottomaksi, ei-toivotuksi ja ei-rakastetuksi. Terveystieteiden laiminlyönnissä vanhempi/ huoltaja voi suhtautua välinpitämättömästi tai torjuvasti lapselle määrättyyn lääkitykseen tai muuhun hoitoon tai lapsi tuodaan viiveellä lääkärille vakavissakin sairaustapauksissa. Lapsen neuvolakäyntien laiminlyönti tai suun terveydenhuollon laiminlyönti saattavat olla terveydenhuollon laiminlyöntejä. (Söderholm ym., 2012, 79—81)

Lapsen kaltoinkohtelu johtaa haitallisiin mielenterveysongelmiin ja fyysisiin terveysongelmiin, minkä vuoksi kaltoinkohtelun riski on ratkaisevan tärkeää ennaltaehkäisytoimien kannalta. Lapsen kaltoinkohtelulla ja hoidon laiminlyönnillä on pitkänajan seuraukset ihmisen kasvulle ja kehitykselle. Gruhnin ja Compasin (2020) tutkimus lasten kaltoinkohtelun vaikutuksista tunteiden

säätelyyn lapsuudessa ja nuoruudessa osoittaa, että kaltoinkohtelu liittyy laajasti huonoon tunteiden säätelyyn ja lisääntyneeseen emootioiden välttämiseen, tukahduttamiseen ja negatiivisten tunteiden ilmaisuun vastauksena stressiin. Kaltoinkohtelu ja laiminlyönti aiheuttavat lapsen aivoihin muutoksia, jotka vaikuttavat epäsuotuisasti hänen tunne-elämänsä säätelyyn ja kognitiiviseen kehitykseen. Kaltoinkohdellut lapset yrittävät läpi elämän ennakoimaan varhaisten kokemusten toistumista. Oireet ja kliiniset löydökset eivät ole kaikilla laiminlyödyillä samanlaisia, vaan ne riippuvat laiminlyönnin syistä, sen muodoista ja kestosta, lapsen iästä, temperamentista, kognitiivisesta tasosta ja siitä, onko laiminlyöty lapsi myös jonkin muun kaltoinkohtelun muodon kokenut. Lapsen ja koko yhteiskunnan kannalta varhainen puuttuminen ja lapsen tarpeet huomioiva hoivan turvaaminen on asia, johon yhteiskunnassa kannattaa investoida. (Söderholm ym., 2012, 88, 166.)

4 Lähisuhdeväkivallan ehkäisy

4.1 Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö Suomessa

Suomessa kunnat ovat vastuussa ehkäisevän väkivaltatyön suunnittelusta ja palvelujen järjestämisestä. Ammatillaisen tehtävä on puuttua väkivaltaan ja saattaa väkivaltaa kokenut avun ja tuen piiriin. (Nurminen 2021.) Humpin & Ellosen (2010) tekemän tutkimuksen mukaan lapsiin kohdistuvat väkivallan tunnistamiseen tarvitaan viranomaisten erilaisia koulutuksia; ensinnäkin tarvetta on oman alan lisäkoulutukseen ja toiseksi yksittäisten alojen peruskoulutuksen kehittäminen on tärkeää.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2007) internet- sivuilta löytyy Ota väkivalta puheeksi -kortti, joka antaa työvälineeksi muistilapun asiakastyötä tekeväille lähisuhde ja perheväkivallan ehkäisemiseen ja puuttumiseen. Muistilapussa kehoitetaan mm. kysymään väkivallasta suoraan, kuuntelemaan myötätuntoisesti ja avoimesti ja kertomaan, että väkivalta on rikos.

Lepistö ym. (2017) tarkastelivat tutkimuksessaan lapsiin kohdistuvan väkivallan eli kaltoinkohtelun riskiä ja pyrittiin ennakoimaan sen esiintymistä perheissä. Tutkimuksessa havaittiin, että joka viidennessä perheessä on kohonnut kaltoinkohtelun riski jo lapsen odotusaikana ja se kertoo ongelman yleisyydestä. Tutkimuksessa tuotiin esille vahvasti sitä, että tähän ongelmaan pitäisi pystyä tarttumaan neuvolassa ja muissa palveluissa jo raskauden aikana. Tämän totuttamiseksi tarvitaan juuri puheeksi ottamisen ja keskustelun avaamisen taitoja ja niitä tukevia keinoja sekä luottamuksellisen keskustelun avaamista perheen kanssa.

Tietoisuus ja kouluttautuminen lisäävät väkivaltailmiön tunnistamista. Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen on kehitetty lukuisia toimintakäytäntöjä ja -malleja, ja aihepiirin tutkimus on lisääntynyt 2000-luvulla. Väkivaltatyön haasteena ovat kuitenkin olleet mallien heikko juurtuminen osaksi organisaatioiden rakenteita, väkivaltatyön ja -tutkimuksen projektiluonteisuudesta johtuva lyhytjänteisyys, puutteet eri alojen ammattilaisten

saamassa koulutuksessa sekä lähisuhdeväkivaltaa koskevat asenteet ja eriävät näkemykset ilmiöstä. (Niklander ym. 2019, 5.)

Sosiaali- ja terveysministeriön lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn 2020–2025 toimenpidesuunnitelman (2019, 35) mukaan varhaiskasvatuksessa ja muissa lasten ja perheiden peruspalveluissa on huomioitava väestön moninaistuesssa myös kasvuympäristön turvallisuuteen vaikuttavat kulttuuriset tekijät, perheenjäsenten yksilölliset taustatekijät ja elinolot. Lasten ja nuorten palveluissa on tärkeää olla luotuna toimivat yhteiskäytänteet ja hoitoon ohjauksen palvelupolut väkivallan tunnistamiseen ja sen epäily- ja ilmitulon tilanteisiin. Valtakunnalliset käytännöt olisi saatava yhtenäisiksi, jotta lapsilla olisi mahdollisuus saada yhdenvertaisesti apua ja tukea väkivaltaa kohdatessaan asuinpaikastaan riippumatta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 43.) Esimerkiksi Barnahus -hankkeella on tarkoitus luoda väkivallan uhriksi joutuneiden lasten ja nuorten tunnistamiseen ja avun saannin turvaamiseen kansalliset monialaiset yhteistyökäytänteet (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022.)

4.2 Lastensuojelu

Lastensuojelusta määrätään laissa. Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla ja lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Kaikonen ym. (2009, 19) mukaan lasten kasvuolojen kivijalkaan kuuluvat hyvin toimivat palvelut kolmella tasolla; primaari-, sekundaari- ja tertiääritasoilla. Primaaritaso rakentuu lasten kasvuoloista, jolloin tarkastellaan lapsi- ja perheväestön hyvinvointia, terveyttä ja elinoloja. Sekundaaritasolle sijoittuvat kaikille tarkoitetut peruspalvelut, kuten varhaiskasvatus ja neuvola. Tertiääritasoa

edustavat yksilö- ja perhekohtaiset palvelut. Mitä paremmin primaari- ja sekundaaritasot toimivat, sitä vähemmän tarvitaan tertiääritasoa. Lastensuojelun näkökulmasta peruspalveluiden merkitys on erittäin suuri ongelmien ehkäisyssä. Heikosti toimivat peruspalvelut lisäävät lastensuojelun tarpeita. (Kaikko ym. 2009, 33.)

Lastensuojelu on lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämistä ja turvaamista. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu koostuu mm. lastensuojelutarpeen selvittämisestä, avohuollosta, perhe- ja laitoshuollosta sekä jälkihuollosta. Lastensuojelu on vanhimpia yhteiskunnallisesti säädettyjä hyvinvointipoliittisia toimialoja; jo 1900- luvun alussa poliittiseen keskusteluun nousi äitien ja lasten terveydenhuolto. Ruumiillinen kurittaminen ja lapsen etu nostettiin ensisijaiseksi periaatteeksi 1980- luvun lapsilainsäädännössä. Vuonna 1996 laillistettiin lasten subjektiivinen oikeus päivähoitoon. (Kaikko ym. 2009, 43, 58, 71.)

Lastensuojelulaissa (417/2007) 3a §:ssä määritellään erikseen ehkäisevä lastensuojelu. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kunnan peruspalveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa, annettavaa erityistä tukea silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

4.3 Varhaiskasvatus ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna

Tällä hetkellä varhaiskasvatuspalveluissa kohdataan suuri osa pikkulapsiperheistä. Vuonna 2021 Tilastokeskuksen mukaan varhaiskasvatukseen osallistui 35% alle 3 -vuotiaista lapsista ja 87% 3-5 -vuotiaista lapsista. Lähes kaikki lapset osallistuivat vuonna 2021 esiopetukseen ja tämän lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen osallistui 77% 6 -vuotiaista lapsista. Varhaiskasvatuksen merkitys lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja tukemisen näkökulmasta on merkittävä. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun lähtökohtana on Lastensuojelulain (417/2007) 3 a §:n mukaisesti lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä vanhemmuuden tukeminen ja

nämä periaatteet on nostettu vahvasti esiin myös Varhaiskasvatustalain (540/2018) 3 §:n varhaiskasvatuksen tavoitteissa. Varhaiskasvatus toimii siis jo perustehtäväänsä toteuttaessaan lähtökohtaisesti ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. (Heinonen ym. 2016, 180.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa arjessa perheet säännöllisesti, mikä mahdollistaa luottamuksellisen suhteen syntymisen ja auttaa huomaamaan, mikäli lapsen tai perheen tilanne antaa aiheutta huoleen. Varhaiskasvatuksen rooli tuen tarpeen tunnistajana on keskeinen. Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä lasten vanhempien tai huoltajien lisäksi neuvolan ja tarvittaessa muiden lapsi- ja perhepalveluiden kanssa, kuten sosiaalitoimen kanssa. (Heinonen ym. 2016, 181.) Torosin, Tartin ja Falch-Eriksenin 2021 (999–1003) tutkimuksen mukaan lastensuojelutyöntekijöillä on keskeinen rooli avun tarpeessa olevien lasten tukemisessa, mutta he ovat erittäin riippuvaisia yhteistyökumppaneista, jotka työskentelevät lasten kanssa päivittäin. Tutkimuksen mukaan lastensuojelutyöntekijät arvioivat päiväkodin yhdeksi tärkeimmistä lähteistä ilmoitusten lähteeksi poliisin ja koulun jälkeen. Varhaiskasvattajat ovat tärkeitä linkkejä sosiaalityöntekijöille, sillä he voivat tunnistaa ja ilmoittaa avun tarpeessa olevia lapsia. Tehokas tunnistamis- ja raportointijärjestelmä vaatii kuitenkin toimivaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön välillä.

Varhaiskasvatuksessa voidaan ennaltaehkäistä perheen mahdollisia pulmia sekä tarjota tukea tai ohjata perhe muiden palveluiden piiriin tuen saamiseksi. Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä näkökulma on myös yhteiskunnallisesti merkittävä, kun tarkastellaan syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmia. Varhaiskasvatus on keskeinen lapsiperheiden palvelu, jonka avulla voidaan tasata lasten erilaisista lähtökohtia ja kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. (Heinonen ym. 2016, 181–182.)

4.4 Lähisuhdeväkivallan puheeksi otto varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on keskeinen lasten hyvinvointia, kehitystä ja oppimista edistävä palvelu. Varhaiskasvatuksen keskiössä on lasten ihmisoikeuksien ja

perusoikeuksien toteutumisen turvaaminen. (Heinonen ym. 2016, 142.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 15) säädetään, että varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon velvoitteet ja kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n lasten oikeuksien sopimus. Myös Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) mainitaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa/ huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatus saavuttaa suurimman osan lapsiperheistä päivittäin. Heinosen ym. (2016, 186–187) mukaan varhaiskasvatuksessa lapsen havainnointi on osa päivittäistä arkea. Ammattilaisten tekemät havainnot lapsen kasvusta, kehityksestä ja tuen tarpeista sekä vahvuuksista on dokumentoitava ja niistä on hyvä käydä säännöllistä keskustelua lapsen vanhempien kanssa. Lapsen hyvinvointiin liittyvän tiedon dokumentointi edesauttaa mahdollisten huolien puheeksi ottamisen.

Kun herää huoli lapsen hyvinvoinnista, on huoli otettava puheeksi lapsen vanhempien/ huoltajien kanssa avoimesti mahdollisimman varhain ja perhettä kunnioittavasti. Asioiden puheeksi ottamisessa vaaditaan ammatillista rohkeutta, mutta myös sensitiivisyyttä. (Heinonen ym. 2016, 188–189.) Åhman ja Kauppila (2022) tutkivat opinnäytetyössään onnistuneita ja epäonnistuneita puheeksi ottamisen tilanteita varhaiskasvatuksessa. Heidän tutkimuksensa perusteella onnistuneiksi puheeksi ottamisesta tekivät erityisesti tuttu kasvattaja, riittävä aika ja avoimuus. Onnistuneiksi tekijöiksi tutkimuksessa havaittiin myös yhdessä ratkaiseminen, tasa-arvoinen ilmapiiri, luottamukselliset välit työntekijän ja asiakkaan keskuudessa, empatia ja kiinnostuneisuus. Epäonnistuneiksi puheeksi oton tilanteissa tutkimus listasi päiväkodin näkemyksen arvottamisen vanhempien näkemystä korkeammalle ja vanhempien ohittaminen sekä lastensuojeluilmoituksella uhkailu. (Åhman & Kauppila 2022, 13–14.)

Huolen herätessä lapsesta työntekijällä on usein huoli myös omista toimintamahdollisuuksista, osaamisesta ja voimavaroista. Stakesin Palmuke -projektissa (Arnkil ym. 2020) kehitetty Huolen vyöhykkeistöä voi käyttää huolen arvioimiseksi. Vyöhykkeistö auttaa työntekijää jäsentämään lasta koskevan huolen astetta, omien auttamismahdollisuuksien riittävyyttä ja lisävoimavarojen tarvetta. Huolen vyöhykkeistöön kuuluu huoleton tilanne, pieni huoli, harmaa vyöhyke ja suuri huoli. Harmaalla vyöhykkeellä työntekijän huoli kasvaa ja luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee tai huoli on jo tuntuva; työntekijän omat voimavarat ovat ehtymässä. Työntekijä kokee kasvavaa huolta, mutta on samanaikaisesti epävarma ja pelkää liioittelevansa. Suuren huolen alueella työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa eikä työntekijä voi enää empiä tilanteessa. Suuren huolen tilanteissa puheeksi otto on välttämätöntä ja selvää. Kuitenkin mitä aikaisemmin asioihin puututaan ja ryhdytään vaadittaviin toimenpiteisiin, sitä paremmin lasta ja perhettä kyetään auttamaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 25–27.)

Erikssonin ja Arnkilin (2005, 12–13) huolen puheeksi oton menetelmää voidaan käyttää tilanteisiin, joissa lapseen liittyvä huoli halutaan ottaa käsittelyyn hänen huoltajansa kanssa. Menetelmän avulla voidaan ottaa hankala asia puheeksi kunnioittavasti ja samalla asianosaisille tukea tarjoten. Menetelmän ensimmäisessä kysymysjoukossa pohditaan kysymyksiä:

- Mistä olet huolissasi lapsen tilanteessa?
- Mitä tapahtuu, jos et ota huoltasi puheeksi?
- Kuinka suuri huolesi on?

Toisessa kysymysjoukossa on kysymyksiä, joita pohditaan juuri kun työntekijä on valmistautumassa tapaamaan huoltajan tai huoltajat. Kysymykset ovat:

- Missä asioissa lapsen huoltajat kokevat saavansa sinulta tukea?
- Onko asioita, joissa he voivat kokea sinut uhkaavaksi?
- Mitä voimavaroja lapsessa ja hänen tilanteessaan näet ja mitä voisit niistä kertoa huoltajille?

- Mitäs sinä ja huoltajat voisitte tehdä tahoillanne tai yhdessä lapsen tilanteen parantamiseksi?
- Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille?
- Ennakoi, mitä tapahtuu puheeksi ottamistilanteessa.
- Ennakoi, mihin puheeksi ottaminen johtaa lähitulevaisuudessa.
- Millainen tila ja aika olisi tällaiselle kohtaamiselle otollinen, eli milloin ja missä otat asian puheeksi?

Kolmas kysymysjoukko on tarkoitettu pohdittavaksi heti tapaamisen jälkeen.

Kysymykset ovat:

- Miten toteutit puheeksi ottamisen?
- mitkä olivat tunnelmasi puheeksi oton alla? Entä sen aikana?
- Miltä toiminta lapsen tilanteen helpottamiseksi nyt näyttää? Mikä huolestuttaa edelleen?
- Mitä aiot tehdä tämän huolesi vähentämiseksi?

Siukolan (2014, 43–44) puheeksi oton opas on kohdennettu päihde- ja mielenterveystyöhön, mutta antaa hyviä eväitä myös varhaiskasvatuksessa henkilöstön puheeksi oton tilanteisiin vanhempien kanssa. Siukolan (2014) oppaassa neuvotaan kysymään suoraan ja myötätuntoisesti väkivallasta. Kysymättä jättäminen voi tarkoittaa välillisesti väkivallan hyväksymistä. Väkivallasta tulee kysyä aina kahden kesken asiakkaan kanssa. Tärkeintä on luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luominen. Asiakkaalle kerrotaan, miksi väkivallasta kysytään ja kerrotaan, että siihen on saatavilla apua. Tärkeää on kuunnella asiakasta myötätuntoisesti. On tärkeää myös tuoda esille, että lähisuhdeväkivallalle ei ole olemassa mitään hyväksyttävää syytä. Asiakkaalle on hyvä kertoa, että väkivallasta puhuminen on hyvä asia ja väkivalta on aina väärin. Myötätuntoiset kysymykset sekä oikean tiedon tarjoaminen väkivallasta voivat auttaa asiassa eteenpäin. (Siukola 2014, 43-44.)

Niemisen, Piskosen ja Salorannan (2020, 20) opinnäytetyön tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat olivat sitä mieltä, että huoli pitää ottaa puheeksi heti, kun huoli herää. Huolesta kuitenkin keskustellaan ensin työtiimin tai johtajan

kanssa. Tutkimuksessa selvisi, että osa vastaajista koki puheeksi ottamisen vaikeana ja kiusallisena tilanteena ja huolen puheeksi ottamiseen kaivattiin lisäkoulutusta. Suurimmaksi osaksi tutkimuksen puheeksi oton tilanteet olivat kuitenkin helppoja ja sujuneet hyvin. Kyseisen opinnäytetyön vastausprosentti oli melko alhainen (25%), joten tulosten päätelmät ovat vain suuntaa antavia. Siltaojan (2022) tutkielman tuloksissa selvisi, että työntekijöiden on vaikea havaita henkistä väkivaltaa, ellei hänellä ole riittävästi tietoa ja varmuutta henkisen väkivallan näyttäytymisen muodoista. Tutkielmassa korostetaan ammattilaisten säännöllistä väkivaltaan liittyvää kouluttautumista ja tiivistä moniammatillista yhteistyötä kaikkien lasten parissa työskentelevien kesken.

5 Koulutusmateriaalin kehittäminen ja pilotointi

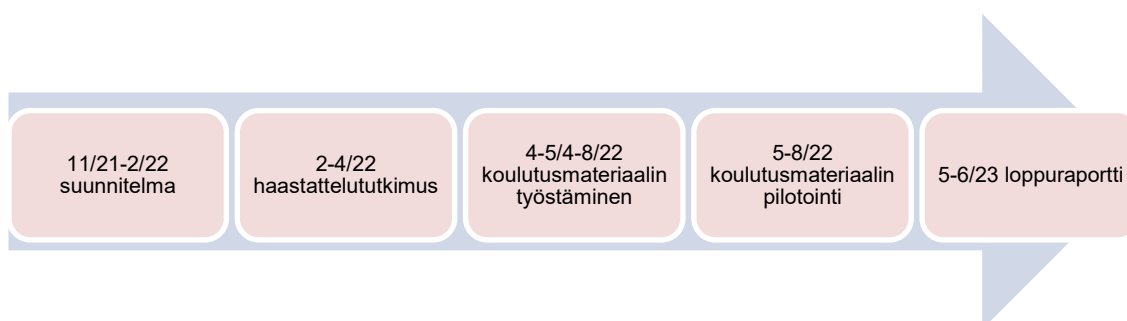
5.1 Kehittämis- ja arviointimenetelmät

Tämä opinnäytetyö tehtiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Opinnäytetyön kehittämismenetelmänä käytettiin sähköistä kyselyä, jolla oli tarkoitus selvittää nykyisen koulutuksen käyttöönottoa ja kehittämisen tarpeita. Kysely koostui strukturoiduista ja puolistrukturoiduista kysymyksistä. Puolistrukturoidut (avoimet) kysymykset analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin ja saatuja tuloksia hyödynnettiin tuotoksen tarpeellisuuden varmistamisessa. Sisällön analyysillä pyrittiin kuvaamaan aineistoa sanallisesti ja yleisessä muodossa. Strukturoidulle kysymykselle laskettiin keskiarvo. Kehitetty tuotos eli koulutusmateriaali pilotoitiin kahden varhaiskasvatusyksikön koulutuksessa ja näin arvioidaan tuotoksen toimivuus. Kehittämisprojektia arvioitiin projektin edetessä yhteistyökumppanin, mentorin ja tutor- opettajan kanssa sekä projektin lopuksi tässä opinnäytetyössä arvioitiin prosessin tuloksia asetettujen tavoitteiden pohjalta. Kehittämisprojektin aikana koulutettiin kaksi työyhteisöä Luotsi -toimintamallin mukaan lähisuhdeväkivallan havaitsemiseen ja ehkäisyyn projektin tuotoksena syntyneen koulutusmateriaalin avulla pilottimallina ja arvioitiin koulutusmateriaalin onnistuminen. Työyhteisö koostui kahdesta Turun pohjoisen alueen päiväkodista. Luotsikouluttaja -koulutukset järjestettiin Turussa 21.10, 4.11 ja 18.11.2021 koulutustilaisuuksissa, johon osallistui tämän kehittämiprojektin projektipäällikkö.

Projektipäällikkö arvioi kehittämiprojektia projektin edetessä sekä projektin lopuksi arvioitiin projektin tuloksia asetettujen tavoitteiden pohjalta. Yhteistyökumppanin kanssa käytiin säännölliset arviointi- ja palautekeskustelut. Projektin mentori sekä ohjaava tutor- opettaja olivat prosessissa arvioimassa yhdessä projektipäällikön kanssa projektin etenemistä sekä lopputulosta. Opinnäytetyön lopuksi toimeksiantajalta pyydettiin arviointilausunto.

5.2 Projektin eteneminen ja aikataulu

Kehittämishanke alkoi marraskuussa 2021 ideavaiheesta. Tavoitteena oli analysoida kehittämisen tarpeet, mahdollisuudet ja haasteet. Luotsikouluttajakoulutuksen ajankohdat olivat 21.10, 4.11 ja 18.11.2021, joissa projektinpäällikkö hankki yhteistyökumppanin kehityshankkeelleen Turun ensi- ja turvakoti ry:stä. Sovimme tuolloin ensimmäisen projektipalaverin 13.12.2021 yhteyshenkilön kanssa, jossa rajasimme kehitysprojektia ja sovimme yhteistyöstä. Joulukuu 2021 ja tammikuu 2022 kehittämisprojekti eteni kirjallisuushaulla, jossa keskeisenä oli aiemman tutkitun tiedon haku ja teoreettisen viitekehyksen muodostaminen. Opinnäytetyösuunnitelma valmistui helmikuussa 2022, joka sisälsi kirjallisuuskatsauksen. Opinnäytetyösuunnitelma ja kirjallisuuskatsauksen hyväksyi tutor -opettajalla sekä yhteistyöorganisaatio. Tämän jälkeen haettiin tutkimusluvut Turun kaupungilta ja Ensi- ja turvakotien liitolta ja tehtiin opinnäytetyösopimus. Keväällä 2022 oli projektin toteutusvaihe, joka kyselyn työstämistä sekä kyselyn toteutuksen. Sovitut projektin palaverit yhteistyökumppanin kanssa olivat 25.2 ja 25.3.2022. Mentorin kanssa pidettiin erikseen ohjaustiimin palaveri kerran kuussa, jossa tarkastellaan projektin etenemistä. Kyselyn saadulle aineistolle tehtiin sisällönanalyysi ja sen pohjalta luotiin koulutusmateriaali, joka hyväksyttiin yhteistyöorganisaatiolla keväällä 2022, ja kahden päivähoitoyksikön henkilökunta koulutettiin materiaalin avulla lähisuuhdeväkivallan ehkäisyyn kehittämispäivillä kesäkuussa 2022. Tutkimuksen tulokset esitettiin yhteistyökumppanille marraskuussa 2022 Teamsin välityksellä ja samalla valmistui väliraportti. Projektin loppuraportti oli keväällä 2023.

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen.

Opinnäytetyön kirjallinen osuus valmistui keväällä 2023.

5.3 Projektin tutkimus ja sisällönanalyysi

Kysely tehtiin Webropol -internetkyselyn avulla. Kyselyssä haluttiin tietää, onko koulutuksen käynyt kouluttanut oman työyhteisönsä Luotsitoiminnan mukaan, pyydettiin arvioimaan koulutuksen sisältöä erilaisten aiheiden mukaan asteikolla 1–4, arvioimaan mikä tukee henkilön Luotsitoimintaa ja mikä estää Luotsitoimintaa työyhteisössä. Opinnäytetyön tekijä ei saanut missään kohtaa tutkimusta tietoa vastaajien sähköpostiosoitteista, nimistä tai muista henkilötiedoista, kysely toteutettiin anonymisti ja kyselyn liitteenä oli tietosuojailmoitus sekä tiedote tutkimuksesta. Tiedote tutkimuksesta (liite 1) ja kysely (liite 2) esitellään tämän opinnäytetyön liitteenä.

Lomaketutkimuksen vakiomenettelynä on, että havaintoyksikkönä on yksilö, jota kuvaavien muuttujien välisiin tilastollisiin suhteisiin selittäminen perustuu. Selittäviksi muuttujiksi valitaan yleensä yksilön pysyvät ominaisuudet, kuten tässä tutkimuksessa toimiala ja koulutuksen ajankohta, ja selittäviksi muuttujiksi yksilön käyttäytymistä kuvaavat muuttujat. Siksi havaintoyksiköksi on käytännöllistä ottaa yksilö. (Alasuutari 2011.)

Laadullisen aineiston analyysi koostuu Alasuutarin (2011) mukaan kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämässä aineisto pyritään pelkistämään ilmiötä kuvaaviksi esimerkeiksi ja havainnoiksi, joilla on yhteisiä piirteitä ja joihin pätevät samat säännöt. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaista, vaikka tutkimuksen aineistosta voitaisiin tarkastella monesta eri näkökulmasta. Arvoituksen ratkaisemisessa eli uudelleen kasaamisessa tehdään tulosten tulkintaa, havaintojen selittämistä ja ymmärrettäväksi tekemistä, jossa havainnoille etsitään merkityssuhteita ja suhteutetaan teoreettiseen viitekehykseen.

5.4 Keskeiset tulokset

Kysely lähetettiin kaikille Turussa Luotsikouluttajakoulutuksen syksyllä 2021 ja keväällä 2022 käyneille Turun kaupungin työntekijöille, $n=46$. Syksyllä 2021 Luotsikouluttaja -koulutukseen osallistuneita oli 30 henkilöä ja keväällä 2022 16 henkilöä. Vastauksia tuli yhteensä 21 kappaletta; 11 syksyllä 2021 ja 10 keväällä 2022 koulutukseen osallistunutta. Useammassa kohdassa tarkastelen erityisesti varhaiskasvatuksessa työskentelevien vastauksia, mutta osassa myös kokonaisuudessaan kaikkia vastauksia toimialasta riippumatta.

Eniten vastauksia tuli varhaiskasvatuksen toimialalta 47,6 % ($n=10$). Toiseksi eniten vastaajista työskenteli kouluissa 33,3 % ($n=7$). Terveystieteiden toimialasta vastauksia tuli 14,3 % ($n=3$) ja vähiten vastaajia toimi sosiaalitoimessa (4,8 %), josta tuli vain yksi vastaus.

Tutkimuksessa kysyttiin, onko Luotsikouluttaja kouluttanut oman työyhteisönsä Luotsikouluttajakoulutuksen sisällön mukaisesti ja negatiivisia vastauksia kaikista vastaajista tuli 76 % ($n=16$). Osan työyhteisöstä oli kyselyhetkellä kouluttanut 19 % ($n=4$) ja koko työyhteisön 5 % ($n=1$). Varhaiskasvatuksessa työskentelevistä vastaajista 70 % ($n=7$) ei ollut kyselyhetkellä kouluttanut työyhteisöään lainkaan Luotsikouluttajakoulutuksen sisällön mukaisesti ja 30 % ($n=3$) varhaiskasvatuksessa työskentelevistä vastaajista oli kouluttanut työyhteisöään osin. Koulussa työskentelevistä vastaajista 85,7 % ($n=6$) ei ollut kyselyhetkellä kouluttanut työyhteisöään lainkaan ja yksi vastaajista (14 %) oli kouluttanut koko työyhteisön. Terveystieteiden toimialalla työskentelevistä kolmesta vastaajasta kukaan ei ollut kouluttanut omaa työyhteisöään (100 %) kyselyhetkellä. Sosiaalitoimessa työskentelevä yksi vastaaja ilmoitti kouluttaneensa osan työyhteisöstä kyselyhetkellä.

Tutkimuksessa haluttiin tietää, miten Luotsikouluttajat ovat kouluttaneet työyhteisöään ja mitä käytäntöjä kouluttaja on luonut työpaikalleen aiheeseen liittyen. Tämä kysymys toteutettiin avoimena kysymyksenä niille, jotka vastasivat kouluttaneensa oman työyhteisön ja yhteensä vastauksia tuli 5 kappaletta. Kolme

vastaajista kertoi kouluttaneensa työyhteisön yhteisessä palaverissa, jossa on sovittu yhteisiä toimintatapoja ja tallennettu tärkeitä puhelinnumeroita ylös.

”Olen kertonut ko. koulutuksen sisällöstä ja kertonut tärkeimmistä asioista, joita varhaiskasvatuksessa tarvitsemme. Mm. miten kohtaat/ miten keskustele vanhemman/ lapsen kanssa, jolla on/ epäilet mahdollisesti lähisuhdeväkivaltaa, tärkeitä yhteistyönumeroita.”

”Asiaa on käsitelty talon yhteisissä palavereissa. Lisäksi olen neuvonut tallentamaan ryhmien puhelimiin tarvittavat puh.nrot yms. muita toimintaohjeita on jaettu ryhmiin.”

”TEAMS-kansio, jossa aiheeseen liittyvää valmista materiaalia ja kokouksessa sovittu, yhteinen toimintamenetelmä.”

”Olen jakanut jokaiselle työntekijälle Luotsi- materiaalin ja yhteistä keskustelua aiheesta on ollut jonkin verran.”

Käytännöiksi aiheeseen liittyen mainittiin mm. Teams -kansion luominen erääseen työyhteisöön, johon oli kerätty Luotsi -materiaalia sekä sovittu yhteinen toimintamenetelmä lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja puheeksi ottoon. Luotsi - materiaalia oli jaettu myös muutoin ja keskusteltu työyhteisössä aiheesta.

Kyselyssä selvitettiin Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneiden näkemyksiä siitä, minkä asian/asioiden kouluttaja koki olevan esteenä Luotsitoiminnalle työpaikallaan ja minkä asian/asioiden kouluttaja koki tukevan Luotsitoimintaasi työpaikallaan. Esteinä kouluttamiselle nähtiin olevan kiire ja ajanpuute. Aikaa kouluttamiselle on haastava löytää, kevään 2022 työkiistan lakot, koronan tuomat henkilöstöhaasteet ja työvoimapula nähtiin suurimpina syinä ajanpuutteelle.

”Resurssien puute haastaa. Mistä saa ajan kouluttamiseen. Myös opettajien sitoutuminen saattaa tulla haasteeksi.”

”Lastensuojelussa työyhteisö on hyvin kiireinen ja yhteinen aika on hyvin vähäistä, jossa käsitellä tämänkaltaisia asioita.”

”Työkiireet ja alan lakot.”

”Korona, henkilöstön puute.”

”Kaikki ei ehdi mitenkään kouluttamaan.”

Esihenkilön asenne lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja Luotsitoimintaan koettiin olevan esteenä Luotsitoiminnalle työyhteisöissä.

”Esimies ei ole osoittanut kiinnostusta koulutusta kohtaan. Toiminnan jalkauttaminen työyhteisöön ilman esimiehen vahvaa kiinnostusta on vaikeaa.”

”Johtaminen epäselvää.”

Myös eri toimialojen yhteistyössä nähtiin olevan nousevan esteitä toteuttaa Luotsi-toimintaa omassa työssä.

”Olen yrittänyt jakaa Luotsi-koulutuksesta saatuja oppeja työpaikalla. Ongelmaksi on muodostunut sosiaalitoimi, joka vähätellyt avun tarvetta lukuisista ilmoituksista huolimatta sekä perhekuntoutus, jotka eivät ole suostuneet tekemään yhteistyötä. Informaatio ei kulje ja yhteistyö jää ”auttajatahojen” suhteen vajaaksi.”

Asioita, jotka koettiin tukevan Luotsi -toimintaa vastaajan työpaikalla, olivat mm. toimiva työyhteisö ja kehittämismyönteinen ilmapiiri sekä esihenkilön ja työyhteisön tuki. Nämä nähtiin tukevan Luotsi -toimintaa useissa eri vastauksissa.

”Kehittämismyönteinen ilmapiiri. Itsellä pohjaa osaamiselle jo etukäteen ja se vahvistui koulutuksen myötä. Mahdollisuus rakenteissa järjestää 1h x viikko kouluttamista, kun vaan viikkotapaamiseen mahtuu.”

”Esimiehen tuki ja motivoitunut työyhteisö.”

”Hyvän työyhteisön. Huolen lapsista.”

”Johtaja on tuonut jonkin verran aiheeseen liittyvää infoa viikkopalaveriin. Työyhteisön kehittämispäivät mahdollistaisivat parhaiten koko työyhteisön kouluttamisen.”

“avoimuus, tiedonhalu, näkökulmat aiheeseen, tiedon lisääminen.”

Osassa vastauksia pohdittiin, mitkä voisi tulevaisuudessa tukea Luotsi -toimintaa työyhteisössä. Esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdytyksessä voitaisiin käyttää Luotsi -materiaalia hyödyksi. Luotsien mahdollinen verkostoituminen nähtiin myös tukevan Luotsi -toimintaa

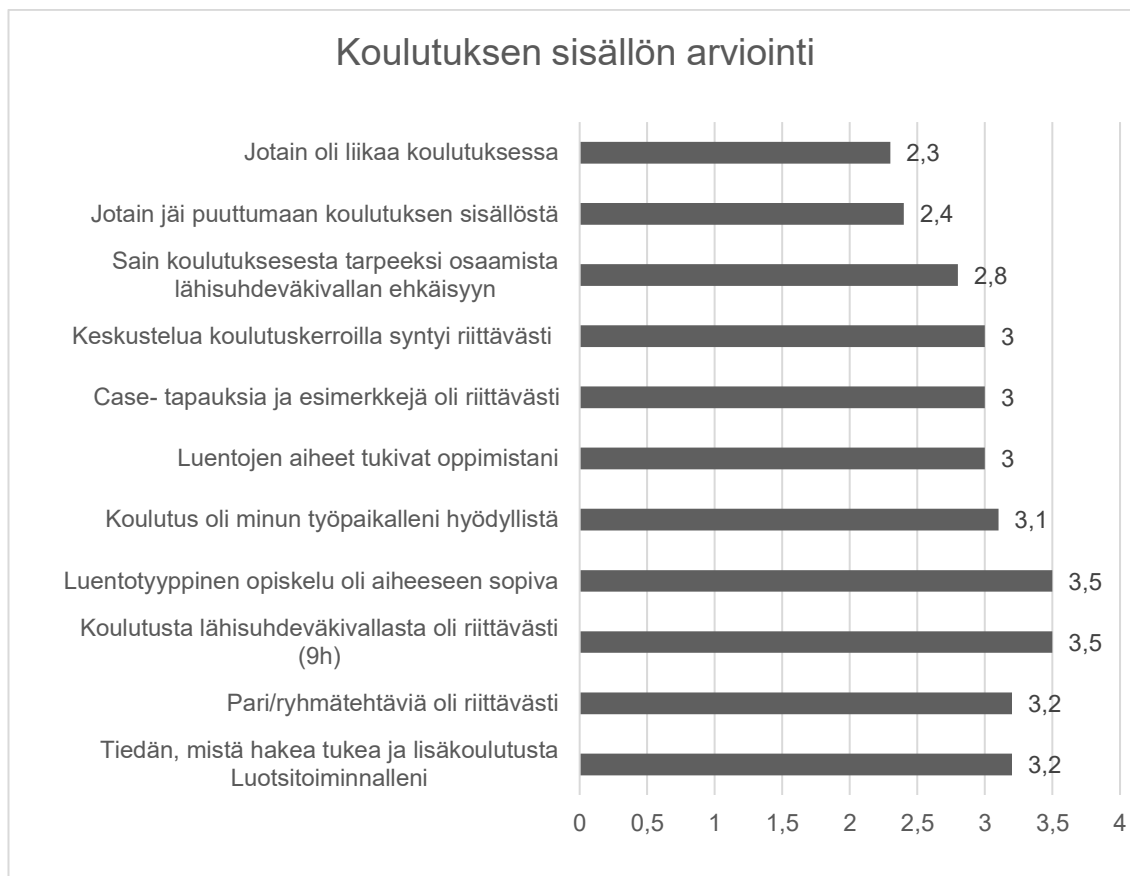
”Uusien työntekijöiden perehdyttämisympäristössä voidaan hyvin käydä materiaalia lävitse.”

”Muiden luotsikoulutuksen käyneiden luotsien kanssa tapahtuva mahdollinen yhteistyö.”

Varhaiskasvattajista suurimmaksi esteeksi Luotsitoiminnalle vastattiin olevan kiire ja ajanpuute lähisuhdeväkivallan käsittelylle, sillä varhaiskasvatuksessa on paljon asioita, joita pitäisi yhdessä käydä läpi. Yksi varhaiskasvatuksen vastaaja myös koki, ettei ole pätevä kouluttamaan muita Luotsikouluttaja -koulutuksen jälkeen. Varhaiskasvatuksessa Luotsitoimintaa koettiin tukevan hyvä työyhteisö ja esimerkiksi kehittämispäivät, joka mahdollistaisi parhaiten koko työyhteisön kouluttamisen.

Luotsikouluttaja -koulutuksen sisältöä pyydettiin arvioimaan Likertin asteikolla 1= eri mieltä, 2= jonkin verran eri mieltä, 3= jonkin verran samaa mieltä ja 4= samaa mieltä. Vastaajien määrä n= 21.

Vastausten keskiarvot on esitetty kaaviossa 1.

Kaavio 1. Koulutuksen sisällön arviointi, keskiarvo kaikista vastaajista. Immonen 2022.

Vastaajat kokivat, että luentotyypinen opiskelu oli aiheeseen sopiva (3,5) ja koulutusta lähisuuhdeväkivallasta oli riittävästi (3,5). Niin ikään jonkin verran ja samaa mieltä oltiin siitä, että pari/ ja ryhmätehtäviä oli riittävästi (3,2) ja henkilö tietää, mistä hakea tukea ja lisäkoulutusta Luotsitoiminnalle (3,2). Koulutus nähtiin myös hyödyllisenä omalle työpaikalle (3,2). Jonkin verran samaa mieltä (3) kaikista vastaajista keskiarvona oltiin siitä, että luentojen aiheet tukivat koulutautujan oppimista, case -tapauksia oli riittävästi ja keskustelua syntyi riittävästi koulutuskerroilla. Koulutuksesta koettiin saatavan jokseenkin tarpeeksi osaamista lähisuuhdeväkivallan ehkäisyyn (2,8). Jonkin verran eri mieltä oltiin väittämistä ”jotain jäi puuttumaan” (2,4) ja ”jotain oli liikaa koulutuksessa (2,3).

Jotain jäi puuttumaan –kysymys sisälsi avoimen kysymyksen, mitä? Tähän tuli vain kolme vastausta, sillä yleisesti koettiin, että erityisemmin mitään ei jäänyt puuttumaan koulutuksen sisällöstä. Saaduissa vastauksissa kuitenkin koettiin,

että puuttumaan jäi varhaiskasvatus ja asian puheeksi ottamista lapsen kanssa ei käytännössä ollut juurikaan tai hyvin vähän.

Jotain oli liikaa - kysymys sisälsi myös avoimen kysymyksen, mitä? Tähän kysymykseen tuli vain kaksi vastausta. Koettiin, että koulutuksessa keskityttiin liikaa aikuisiin. Tämä vastaus tukee sitä käsitystä, joka edellisestä avoimesta kysymyksestä nousi; varhaiskasvatuksen painotusalue ja puheeksi ottaminen lapsen kanssa.

Yleisesti tarkasteltaessa koulutuksen sisällön arviointia luentotyypinen koulutusmuoto ja koulutuksen kesto arvioitiin sopivaksi. Koulutus tuki henkilöiden taitoa etsiä tietoa ja tukea Luotsitoimintaansa. Kysymykseen ”sain tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn” vastaajien keskiarvo oli kuitenkin asteikolla (2,8) jonkin verran samaa mieltä. Tätä tarkemmin analysoidessa tuloksista selvisi, että hajonta oli melkoinen ja tuloksia oli syytä tarkastella tarkemmin. ”Sain koulutuksesta tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn työpaikalleni” -kysymykseen eri mieltä vastasi kaksi vastaajaa (9,5 %), jonkin verran eri mieltä kuusi vastaajaa (28,6 %), jokseenkin samaa mieltä 7 vastaajaa (33,3 %) ja samaa mieltä oli 6 vastaajaa (28,6 %). Pelkästään varhaiskasvatuksen toimialalta koulutuksen käyneistä yksi koki, ettei saanut koulutuksesta tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn, kaksi koki olevan jokseenkin eri mieltä kysymykseen, kolme koki jokseenkin olevan samaa mieltä ja neljä vastaajaa koki saaneensa tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn.

Kyselyn lopussa sai vielä jättää avoimesti kommentteja Luotsikouluttaja - koulutuksesta. Koulutus sai paljon kiitosta ja se koettiin todella tärkeänä. Koulutus nähtiin myös tarpeellisena ja henkilökunnan koulutusta olisi lisättävä. Eri toimijoiden yhteistyöhön toivottiin parannusta.

”Erittäin hyödyllinen ja tarpeellinen koulutus, toivottavasti luotseihin pidetään yhteyttä jatkossakin ja pidetään osaaminen ajan tasalla.”

”Kiitos paljon koulutuksesta. Todella tärkeä aihe. Yhteistyötä peruspalveluiden kanssa tarvitaan. Mahdollisuus kohdata

asiakkaita niin paljon laajemmin. Monella tasolla olisi tärkeää lisätä henkilökunnan kouluttamista/perheiden kanssa tehtävää työtä.

Toinkin palautetta jo koulutuksen aikana, että yhteistyö väkivallan ehkäisytyön ja nepsytiimien kanssa voisi olla hedelmällistä.”

”Luennot olivat hyviä ja keskustelua mielestäni syntyi hyvin luennoilla, Teams -kertakin oli hyvä, mutta ehkä hieman vähemmän syntyi keskustelua sillä kertaa. Koulutus oli hyvä ja mielenkiintoinen, antoi paljon lisätietoa parisuhde-/perheväkivallasta ja siitä, miten esim. Varhaiskasvatuksessa aihetta voi lähestyä mm. vanhempien kanssa.”

5.5 Tulosten arviointi

Tutkimuskysymyksenä toimivat 1. Kuinka kouluttajat ovat ottaneet työssään käyttöön nykyisen Luotsikoulutuksen sisällön tutkimushetkellä ja 2. Miten Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneet arvioivat koulutuksen sisällön nykyisellään? Luotsikouluttaja -koulutus ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy sekä puheeksi otto nähtiin kaikkien vastaajien kesken tärkeänä ja tarpeellisena. Kehittämiprojektin 1. tutkimuskysymys sisälsi oletuksen, että useampi koulutuksen käyneistä on ehtinyt kouluttaa oman työyhteisönsä Luotsikouluttaja -koulutuksen mukaisesti. Kyselyhetkellä suurin osa vastaajista (76 %) ei ollut kuitenkaan kouluttanut omaa työyhteisöään Luotsikouluttajakoulutuksen sisällön mukaan, vaikka kouluttajakoulutukseen osallistuminen oli ollut vapaaehtoista ja väkivallan ehkäisytyö koettiin tärkeäksi. Kyselyn ajankohta toteutettiin niin, että osa koulutuksen käyneistä oli käynyt 6kk ja osa 3kk aikaisemmin. 6 kuukautta aiemmin Luotsikouluttajakoulutukseen osallistuneista 82 % (n= 9) ei ollut kouluttanut edelleenkään omaa työyhteisöään. 3 kuukautta aiemmin koulutuksen käyneillä edelleen 70 % (n=7) oli kouluttamatta oma työyhteisö. Ongelmaksi nähtiin ajan puute ja esihenkilön negatiivinen asenne aihetta kohtaan.

Esihenkilön rooli Luotsi -toiminnan mahdollistajana ja esteenä nousi vastauksissa esiin vahvasti. Esihenkilön asenne vaikutti toiminnan jalkauttamiseen

työyhteisössä ja työyhteisön kouluttamiseen; esihenkilön kiinnostuksen puute johti siihen, että Luotsi -toimintaa oli vaikea toteuttaa työyhteisössä. Toisaalta johtajan mahdollinen tuki koettiin tukevan Luotsi -toimintaa työyhteisössä. Kaskian opinnäytetyö, jossa tarkasteltiin Luotsitoimintaa Salon seudulla, tukee tätä näkemystä. Kaskian (2021, 44) mukaan Luotsien toiminnan juurtuminen osaksi organisaation toimintaa vaatii ensisijaisesti johdon tiiviin tuen. Opinnäytetyössään Kaskia esittääkin, että ensin tarvitaan johdon tuki ja päätös lähisuhdeväkivallan ehkäisystä sekä Luotsitoiminnasta organisaatiossa ja syvennettävä juuri esihenkilöiden ymmärrystä lähisuhdeväkivallasta ja siihen liittyvästä työstä. Tämän jälkeen tarjotaan henkilöstölle koulutusta lähisuhdeväkivallan ehkäisystä, sen ilmiöstä ja puheeksi ottamisesta. Myös EPRAS- hankkeen arviossa, joka koskee lähisuhdeväkivaltaan puuttumista ja ammattilaisten koulutusta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa todetaan, että suomalaisen väkivaltatyön juurtumisen haasteena on esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa koskevat eriävät näkemykset ilmiöstä (Niklander ym. 2016.) Työntekijöiden ja esihenkilöiden asenteista väkivaltatyötä ja ennaltaehkäisevää lähisuhdeväkivaltaa kohtaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa työskentelevien osalta olisi mielenkiintoista tutkia, sillä asenteet vaikuttavat esimerkiksi puheeksi ottamisen mallien ja erilaisten ennaltaehkäisevien toimintamallien käyttöönottoon kentällä. Myös henkilökunnan kouluttaminen ja väkivaltatyön lisääminen perusopintoihin sosiaali- ja terveysalalle lisäisi tietämystä ilmiöstä ja henkilökunnan mahdollisuuksista vaikuttaa ennaltaehkäisevään lähisuhde- ja perheväkivaltatyöhön.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että varhaiskasvatuksen osalta Luotsikouluttaja - koulutuksessa koettiin varhaiskasvatuksen jääneen puuttumaan kokonaan ja että lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista lapsen kanssa ei käytännössä ollut juurikaan. Koettiin myös, että koulutus keskittyi liikaa aikuisiin. Tutkimuksen tulosten perusteella kehittämisprojekti oli tarpeellinen tavoitteessaan luoda varhaiskasvatukselle oma Luotsien koulutusmateriaali varhaiskasvatukseen.

5.6 Kehittämiprojektin tuotos

Kehittämiprojektin tuotoksena oli Luotsikouluttaja -koulutuksen koulutusmateriaali varhaiskasvattajille. Koulutusmateriaali on Power Point -esitys ja se on johdettu Luotsikouluttaja -koulutuksen diaesityksistä ja alan kirjallisuutta hyödyntäen. Koulutusmateriaali kattaa laajasti lähisuuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottoon hyödyllisiä ohjeita sekä selkeitä kuvioita, mitä varhaiskasvattajan tulee tehdä huolen herätessä lapsen tai perheen hyvinvoinnista. Koulutusmateriaali sisältää kohta kohdalta vaiheet huolen herätessä, jonka voi liittää esimerkiksi päiväkodin perehdytyskansioon tai vastaavaan tai ryhmätilaan henkilöstön käyttöön muistin tueksi. Koulutusmateriaali on liitteissä (liite 3) ja vapaasti käytettävissä soveltaen myös muiden lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattiryhmien hyötykäyttöön lähde mainiten. Koulutusmateriaalissa olevat yhteystiedot ovat opinnäytetyötä tehdessä vuosina 2022–2023 Turun seudulla voimassa olevat. Koulutusmateriaali on saatavilla sähköisenä projektipäälliköltä sekä Turun Ensi- ja turvakoti ry:ltä.

5.7 Tuotoksen sisältö ja sen yhteys tietoperustaan

Koulutusmateriaali Lähisuuhdeväkivallan ehkäisy ja puheeksi otto on kehitetty varhaiskasvatuksen henkilöstön tueksi erityisesti Luotsikouluttajille, mutta käytettävissä sellaisenaan myös kaikille varhaiskasvatuksessa toimijoille. Koulutusmateriaalissa hyödynnettiin Luotsikoulutuksen diaesityksiä keräämällä sieltä varhaiskasvatuksen työntekijöille oleelliset tiedot sekä yhdistämällä kirjallisuushakua ja kokoamalla kattava koulutusmateriaali oman työyhteisön kouluttamista varten. Koulutusmateriaali on keskustelua herättelevä, sillä pohtimalla vaikeaa aihetta työntekijät voivat ymmärtää teeman herkkyyden, tärkeyden ja reflektoida omaa kokemustaustaansa, työtään ja toimintatapojaan. Itsereflektio tarkoittaa sitä, kun henkilö keskittyy tarkastelemaan omia sisäisiä tilojaan ja ilmaisua sekä suhtautumista niihin. Reflektiivisyyden soveltaminen ammatillisessa toiminnassa tarkoittaa oman ammatillisen toiminnan tarkastelua

eri näkökulmista ja toiminnan kehittämistä tarkastelun pohjalta. (Tiuraniemi, J. 2002, 2.) Koulutustilaisuuksissa on käytetty ammatillista reflektiivisyyttä toiminnan kehittämisen ja henkilökohtaisen ammatillisen kasvun edistämiseksi. Materiaali sisältää myös aiheeseen liittyviä videoita, joiden tarkoitus on herätellä ajatuksia ja nostaa tunteita väkivaltailmiöstä.

Koulutusmateriaalin aiheet ovat 1. Mitä on väkivalta, 2. Miksi puuttua väkivaltaan? 3. Lähisuhdeväkivallan kohtaaminen lapsen kanssa, 4. Jos huoli herää vanhemman kokemasta lähisuhdeväkivallasta, 5. Sisarusten välinen väkivalta, 6. Kohtaamisen vaikeus ja 7. Puheeksi otto. Sisältö on koostettu jo olemassa olevasta Luotsikouluttaja -koulutuksen sisällöstä sekä alan kirjallisuudesta ja tutkimuksesta ja sen painopiste on vahvasti varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmassa. Sisältöön on kerätty tietoperustaa väkivallasta ilmiönä, lähisuhdeväkivallan vaikutuksesta lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä lähisuhdeväkivallan ehkäisystä varhaiskasvatuksessa.

Ensimmäisessä osassa on kuvattu lähisuhde- ja perheväkivaltaa ja miksi perheväkivalta on erityisen haavoittavaa. Lähisuhde- ja perheväkivallalla tarkoitetaan toiseen ihmiseen kohdistuvaa fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai sillä uhkaamista, joka johtaa tai voi johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. Fyysisen väkivallan lisäksi lähisuhdeväkivalta voi ilmetä henkisenä tai taloudellisenä väkivaltana, laiminlyöntinä tai kaltoinkohteluna. (Siukola, 2014, 10–11.)

Toisessa osassa selvitetään, miksi varhaiskasvatuksessa tulee puuttua väkivaltaan. Materiaalissa tuodaan esille se, että lapsen kokemaa väkivaltaa ja laiminlyönti vaikuttavat heikentävästi lapsen henkiseen ja psyykkiseen kasvuun ja varhaisella reagoinnilla voidaan ehkäistä vakavia vahinkoja. Perheen sisäinen väkivalta voi vaikuttaa voimakkaasti lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen ja vahingoittaa lapsen kokemusta perusturvallisuudesta. (Siukola, 2014, 12.) Väkivaltaan reagoiminen on myös välittämistä sekä ammatillista että

ammattieettistä toimintaa. Lastensuojeluilmoituksen prosessi kuvataan tässä osiossa.

Kolmannessa osassa käydään läpi kohta kohdalta huolen herätessä prosessi, jonka ammattilaisen tulisi tehdä. Tähän osaan on kerätty niitä ohjeita, joita tulee ottaa huomioon lapsen kanssa keskusteltaessa huolesta ja miten edetä huolen kanssa. Tämän osion voi tulostaa muistin tueksi henkilöstölle.

Neljännessä osassa on kerätty ohjeita, mitä tehdä, kun huoli herää vanhemman kokemasta lähisuhdeväkivallasta. Tämä osio on otettu huomioon koulutusmateriaalia tehdessä siksi, koska perheväkivalta koskettaa aina myös lasta, sillä vanhempien väliselle väkivallalle altistuminen on aina yhtä haavoittavaa kuin häneen kohdistuva väkivalta. Ohjeita on mukailtu erilaisista puheeksi ottamisen malleista varhaiskasvatukseen soveltuviksi. Esimerkiksi Siukolan (2014, 43) opasta Miten puutun väkivaltaan? sovelletaan tässä osiossa. Kun huoli herää vanhemman kokemasta väkivallasta, tulee väkivallasta kysyä suoraan ja myötätuntoisesti. Kysyminen itsessään on väliintulo ja huolen ilmaisu. Väkivallasta kysytään aina vain kahden kesken asiakkaan kanssa. Asiakkaalle myös kerrotaan, miksi asiasta kysytään ja miten väkivalta vaikuttaa lapseen. Huoltajalle tulee kertoa avoimesti myös lastensuojeluilmoituksen viranomaisveloitteesta.

Viidennessä osassa avataan sisarusten välistä väkivaltaa. Sisarusväkivaltailmiön tunnistaminen on tärkeää, sillä sisarusten välinen väkivalta on kaikista yleisin perheväkivallan muoto. Sisarusväkivalta määritellään yhden lapsen toiselle lapselle tekemäksi väkivallaksi sisältäen sisarukset ja puolisisarukset. Sisarusväkivaltailmiöön liittyy tunnistamisen vaikeus; ilmiöstä puuttuu yleismaailmallinen määritelmä. Kuitenkin lasten keskinäisessä suhteessa tapahtuvaan väkivaltaan on puututtava ja ensisijainen vastuu on vanhemmilla. Mikäli vanhemmat laiminlyövät vastuunsa, puuttumisvelvollisuus kuuluu viranomaisille. (Rikosuhripäivystys, 2018.)

Kuudennessä osassa pohditaan kohtaamisen vaikeutta ja sitä, miksi puheeksi ottaminen on niin vaikeaa? Vaikka huolen herätessä ammattilaisen on

velvollisuus ottaa asia puheeksi, se saattaa tuntua työntekijästä ylitsepäsemättömän hankalalta, sillä tilanne saattaa herättää vahvoja tunteita, kuten häpeää, riittämättömyyden tunnetta, ärtymystä tai vihaa. Kuten Niemisen, Piskosen ja Salorannan (2020,20) opinnäytetyön tutkimuksesta selvisi, varhaiskasvatuksen henkilökunta saattaa kokea huolen puheeksi ottamisen vaikeaksi ja kiusalliseksi tilanteeksi. Työyhteisöissä onkin aika ajoin hyvä yhdessä pohtia, mikä on väkivaltaa ja mitkä ovat ammatin edellyttämiä eettisiä periaatteita.

Viimeisessä eli seitsemännessä osassa käydään vielä läpi puheeksi otto vanhemman kanssa. Puheeksi otto vanhemman kanssa on hyvä valmistella ja harkita etukäteen, pohtia vaihtoehtoja ja mahdollista lopputulemaa. Työntekijä voi käyttää keskusteluun valmistautumiseen apunaan huolen puheeksi ottamisen menetelmää (Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005, 12–13.) Työntekijän sensitiivinen lähestymistapa auttaa vaikean asian käsittelyssä, joka toisinaan saattaa olla helpotus vanhemmalle, kun ulkopuolinen taho avaa keskustelun vaikeasta asiasta. Työntekijän on syytä pohtia, miten voisi ilmaista sekä hyvät asiat ja huolet niin, ettei puhetta tulkita moitteeksi tai syytteeksi (Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005, 18.) Koulutusmateriaalin loppuun on vielä koottu erilaisia keinoja tavoittaa lapsen kokemus varhaiskasvatuksessa, kuten kirjat, sadutus, piirtäminen ja leikki. Näiden lapselle luontaisten toimien avulla lapsella on mahdollisuus käsitellä oman elämänsä tapahtumia ja aikuinen ymmärtää lapsen sisäistä maailmaa ja sen hetkistä elämäntilannetta paremmin.

5.8 Koulutusmateriaalin pilotointi

Projektipäällikkö koulutti kaksi työyhteisöä opinnäytetyössä esitetyllä koulutusmateriaalilla (liite 3) kesällä 2022. Työyhteisöt olivat kaksi päiväkotia Turun pohjoisella alueella, toisessa henkilökuntaa oli noin 17 jäsentä ja toisessa noin 10. Koulutustilaisuudet olivat liitetty yksiköiden kehittämispäivän yhteyteen, jolloin läsnä oli koko päiväkodin henkilökunta. Koulutuskerrat kestivät molemmat noin 1-2 tuntia, aikaan vaikuttivat henkilökunnan keskusteluiden ja pohdintojen pituudet. Koulutusmateriaali esitettiin Power Point -esityksinä. Lähisuhde- ja

perheväkivalta aiheena on hyvin haastava ja tunteita herättävä, mutta ilmiön tunnistaminen koettiin erittäin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Koulutuksessa projektipäällikkö pyysi työyhteisön jäseniä mm. pohtimaan, ovatko he kohdanneet työssään epäilyä lapsen kaltoinkohtelusta. Keskustelua syntyi paljon molemmissa työyhteisöissä, pitkään ja vähemmän alalla työskenneillä oli kokemusta kaltoinkohtelun epäilyistä ja moni halusi jakaa kokemuksiaan. Moni myös herkistyi aiheen käsittelyssä, sillä joidenkin mieliin nousi omia lapsuuden kokemuksia perheväkivallasta. Väkivallasta puhuessa omien tunteiden ja reaktioiden ymmärtäminen on erittäin tärkeää, sillä ammattilaisena pitäisi pystyä ammattietiikan mukaiseen vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa toimiessaan. Väkivallasta keskustellessa turvallisessa työyhteisössä moni koki ymmärrystä ilmiön tuomista omista tuntemuksista ja niiden taustalla olevista kokemuksista. Koulutuskerrat olivat projektipäällikön mielestä erittäin onnistuneet, sillä aihetta käsiteltiin erittäin monesta suunnasta ja tarpeeksi sensitiivisesti, mutta kuitenkin lapsi keskiössä. Koulutusmateriaalissa tuotiin esille vahvasti lähisuhdeväkivallan haitat lapsen psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen ja annettiin henkilöstölle tukea vaikean asian puheeksi ottoon niin lapsen kuin vanhemman tai huoltajan kanssa. Myös omien tunteiden ja ajatusten reflektointi sai suuren merkityksen. Henkilöstö koki hyödylliseksi vaihe vaiheelta -ohjeen, mitä tulee tehdä, jos huoli herää lapsesta.

6 Eettisyys ja luotettavuus

6.1 Eettisyys

Eettiset kysymykset ovat tärkeä osa tutkimustyötä ja eettinen perusteltavuus on olennainen osa tutkimusprosessia (Clarkeburn ym, 2007, 52). Tämä kehittämisprojekti tehtiin hyvää tieteellistä käytäntöä koskevia ohjeita mukaillen. Kehittämisprojektissa noudatettiin rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä kuin tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja sen tulosten arvioinnissa. Tässä kehittämisprojektissa tutkimus suunniteltiin ja toteutettiin ja siitä raportoitiin tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten tavalla. Myös tarvittavat tutkimusluvut hankittiin projektin edetessä. Työryhmän kanssa sovittiin ennen tutkimuksen aloittamista kaikkien osapuolten oikeudet, vastuut ja velvollisuudet hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. (TENK 2012, 6). Hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta vastasi ensisijaisesti projektinjohtaja ja jokainen tutkimusryhmän jäsen itse.

Kehittämisprojekti sisälsi tutkimuksellisen osuuden, jossa otettiin huomioon tietosuojaa koskevat kysymykset hyvän tieteellisen käytännön mukaan (TENK 2012,7). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on oikeus osallistua vapaaehtoisesti mutta myös kieltäytyä osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuvalla on oikeus saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta, eli esimerkiksi siitä, miten kerättävä aineisto käsitellään ja säilytetään. Tutkimukseen osallistuvalla henkilön tulee myös saada ymmärrettävä ja totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista. (TENK 2019, 8-9.) Nämä tiedot esitettiin tutkimukseen pyydetessä tiedotteessa tutkimuksesta (liite 1) ennen kyselyyn osallistumista. Kysely suoritettiin anonyymisti siten, että tutkimuksen tekijä ei saa missään vaiheessa projektia tietoonsa tutkimukseen vastanneiden henkilöllisyyttä.

Tutkimuksen ja kehitysprojektin hyödyntäjiä ovat yhteistyöorganisaatiot. Kuten Clarkeburn ym (2007, 79) kirjoittavat, kehityshankkeesta tuleva hyöty on

enimmillään mahdollista, mutta ei koskaan varmaa. Tuotoksena syntyvä koulutusmateriaali on julkaistu tässä opinnäytetyössä yhteistyökumppanin suostumuksella.

6.2 Luotettavuus

Kehittämiprojektin tutkimustulosten pitää olla luotettavia niin, että jos niitä käytetään päätöksenteon pohjana, tehdyt päätökset perustuvat totuudenmukaisiin tutkimustuloksiin. Perusteellinen kehittämistyön dokumentointi mahdollistaa tutkimusprosessissa tehtyjen ratkaisujen arvioinnin. Tehdyt valinnat tulee aina perustella, sillä perustelut osoittavat, että tutkija on harkinnut eri vaihtoehtoja ja päätenyt perustellusti esittämäänsä ratkaisuun. Perustelut tuovat työlle uskottavuutta. (Kananen, 2017, 69–71.) Tämän kehittämistyö on tarkkaan dokumentoitu vaihe vaiheelta, ja projektin aikana tehdyt päätökset ovat perusteltuja yhteistyökumppania kuunnellen ja arvostaen. Tiedote tutkimuksesta (liite 1) lähetettiin kyselyyn valituille ja heillä oli mahdollista lukea tutkimuksen tavoite ja menettelytavat ennen kyselyyn vastaamista.

Tämän tutkimuksen luotettavuus varmistettiin etukäteen huolellisella suunnittelulla ja tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. Tutkimuskyselyllä haluttiin mitata oikeita asioita yhteistyökumppanin toiveita ja ajatuksia kuunnellen sekä arvostaen. Perusjoukko on selkeästi määritelty ja se on tässä tutkimuksessa Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneet Turun kaupungin työntekijät. Kehittämiprojektin ja tutkimuksen luotettavuutta edesauttoivat hyvä tutkimussuunnitelma, hyvä kyselylomake ja tarpeeksi korkea vastausprosentti sekä tilastollisten menetelmien hallinta ja selkeä raportti. (Heikkilä, 2014.) Tämän projektin tutkimuksen tuloksista esitettiin yhteistyökumppanille tuloksia kuvaava raportti Power Point -esityksenä. Riskinä projektityön tutkimuksellisessa osiossa on suppea vastausprosentti. Kyselylomake on suunniteltava lyhyeksi, mutta vaikuttavaksi, eli siinä on pystyttävä kysymään oleellisesti tarvittava tieto tiiviissä muodossa. Kyselylomakkeessa oli tarkoituksen mukaisesti kahdeksan kysymystä ja se pysyi tavoitteiden mukaisesti tiiviinä mutta yhteistyökumppania ja projektia hyödyttävänä. Vastausprosentti (46%) tässä tutkimuksessa on riittävä työn luotettavuuden kannalta.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Luotsikouluttaja -koulutuksesta varhaiskasvatukselle oma koulutusmateriaali, joka rajautuu tarkemmin vastaamaan varhaiskasvattajien työkenttää. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämissuorituksena, joka sisälsi tutkimuksellisen osuuden. Projekti saavutti tavoitteensa luoda varhaiskasvatukseen oman Luotsimateriaalin lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja puheeksi ottoon. Tutkimuksellinen osuus tuotti arvokasta tietoa Luotsikouluttaja -koulutuksen sisällöstä koulutuksen järjestäjille, mutta antoi melko vähän uutta tietoa koulutusmateriaalin sisällön luomiseen. Toisaalta tutkimuskysymykset luotiin yhteistyökumppanin näkökulmasta ja heidän tarpeitaan vastaamaan. Osa vastauksista vahvisti tämän projektin tuotoksen tarpeellisuutta, joten tutkimus oli kannattava myös tutkijalle. Uuden tiedon löytyminen tutkimuksesta oli yllättävää ja mielenkiintoista, sillä tutkimuksesta nousi esiin tutkijalle ja yhteistyökumppanille merkittävä seikka, joka vaikuttaa koulutuksen juurtumiseen työyhteisöissä. Esihenkilöiden negatiivinen asenne aihetta kohtaan nousi yllättävänä asiana esiin tutkimuksessa. Tuotoksen tarpeellisuutta vahvisti kyselyn vastaukset, joissa arvioitiin nykyisestä koulutuksesta jääneen puuttumaan varhaiskasvatus ja asian puheeksi ottaminen lapsen kanssa. Kuitenkin suurin osa varhaiskasvatuksesta koulutukseen osallistuneista koki saaneensa tarpeeksi tai jokseenkin tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Kyselyn lopussa sai vielä jättää avoimesti kommentteja Luotsikouluttaja -koulutuksesta ja yleisesti koulutuksen aihe, lähisuhdeväkivallan ehkäisy, koettiin tärkeänä ja tarpeellisena. Osallistujien mielestä henkilökunnan koulutusta aiheesta olisi lisättävä. Nämä vastaukset myös vahvistivat opinnäytetyön tärkeyttä, hyödyllisyyttä ja ajankohtaisuutta.

Opin tätä opinnäytetyötä tehdessäni, miten tärkeässä roolissa varhaiskasvatus on perheväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Projektipäällikkönä opin tutkimuksellisen osuuden ja projektin tuotoksen yhteen liittämistä paljon. Tutkimuskysymysten asettelu olisi voinut olla täsmällisempää ja näin ollen tutkimus olisi saattanut tuoda enemmän tietoa itse tuotoksen luomiseen. Tämän

tutkimuksen kysely tuotti itse tekijälle sen lisäarvon, että tuotos on tarpeellinen ja erittäin ajankohtainen. Toisaalta tutkimus tuotti yhteistyökumppanille paljon uutta tietoa, joten koen, että kyselytutkimus oli siltä osin myös onnistunut. Kyselyyn osallistui tutkimuksen kannalta tarpeeksi vastaajia, jotta vastauksien sisältöä pystyi vertailemaan. Jatkotutkimuksena ja kehittämiskohteena voisi olla mielenkiintoista tutkia esihenkilöiden asennetta ja tietämystä lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja puuttumiseen varhaiskasvatuksessa. Se, että koulutamme työntekijöitä väkivallan ehkäisyyn ei pelkästään riitä, vaan esihenkilöitä tulee myös kouluttaa, sillä he mahdollistavat tai pahimmassa tapauksessa estävät työntekijöiden väkivallan ehkäisytyön kentällä. Tämän opinnäytetyön tuotosta (liite 3) voidaan käyttää myös esihenkilöiden kouluttamiseen, jolla voidaan lisätä opinnäytetyön tuotoksen vaikuttavuutta ja hyödynnettävyyttä.

Lähisuhdeväkivalta aiheena on raskas ja aiheuttaa erilaisia vaikeitakin tunteita. Opinnäytetyötä kirjoittaessani on pitänyt usein pysähtyä, pohtia aihetta ja sen vaikutuksia. Koulutuskerroilla huomasin, että perheväkivallasta puhuminen työyhteisöissä oli joillekin hyvin vaikeaa ja nosti esiin piilossakin olleita kokemuksia, tapahtumia ja tunteita. Aiheen käsittely oli hyvä tehdä erittäin sensitiivisesti, mutta rehellisesti. Työntekijän näkökulmasta omien kokemusten, tunteiden ja asenteiden pohdiskelu ja tunnistaminen on erittäin tärkeää, jotta voimme puuttua työssämme lasten ja perheiden tukemiseen ja huolen puheeksi ottoon. Se koetaan haastavaksi, ja varsinkin silloin, jos työntekijällä itsellään on vaikeita tunteita teemaa kohtaan. Työntekijöiden on hyvä muistaa, että puuttumatta jättäminen on väkivallan sallimista. Väkivallan ehkäisyn koulutus varhaiskasvatuksessa on tarpeellinen ja tärkeä.

Koulutusmateriaali luovutettiin koulutuksen pilotoinnin jälkeen yhteistyökumppanille sekä koulutetuille varhaiskasvatusyksiköille. Koulutusmateriaalista voidaan liittää osia päiväkotien turvallisuuskansioon ja perehdytyskansioon. Yhteistyökumppani otti koulutusmateriaalin käyttöönsä tuleville varhaiskasvatuksen Luotseille, jotta he voisivat kouluttaa oman työyhteisönsä materiaalin avulla. Koulutusmateriaalin juurtuminen osaksi Luotsikoulutusta on yhteistyökumppanin määriteltävissä, tämä kehittämisprojekti

antaa siihen mahdollisuuden. Koulutusmateriaalin levikkiä Turun varhaiskasvatuksessa ja vaikuttavuutta voidaan mitata tämän työn päätyttyä seuraavissa kehittämisprojekteissa, jotka koskevat Luotsitoimintaa tai lähisuhdeväkivallan ehkäisyä varhaiskasvatuksessa. Aihe on mielestäni ajankohtainen ja tärkeä. Koulutusmateriaali on kattava ja kohdentuu hyvin varhaiskasvatuksessa työskenteleville henkilöille, joiden on tämän materiaalin avulla mahdollista kouluttaa oma työyhteisönsä kouluttaja -koulutuksen jälkeen. Jatkossa he voivat käyttää tätä materiaalia, jotta lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö juurtuisi paremmin kentälle eikä jäisi yhden ihmisen tietoon. Koulutusmateriaalissa huomioidaan myös vähemmän tutkittu väkivallan muoto, sisarusväkivalta ja lapsen sekä vanhemman kanssa puheeksi ottamisen keinot, joita ei aikaisemmassa Luotsi- koulutusmateriaalissa ollut. Koulutusmateriaali on vahvasti tunteita herättävä ja pohdiskeluun kannustava, sillä reflektoinnilla ja keskustelulla työyhteisö voi muodostaa yhteisen käsityksen siitä, mitä on väkivalta ja miten siihen tulee puuttua sekä mitkä ovat henkilökunnan käsitykset ja asenteet väkivaltaa kohtaan. Lasten suojeleminen kaltoinkohtelulta ja väkivaltaisilta kokemuksilta on jokaisen varhaiskasvatuksessa työskentelevän velvollisuus ja vastuu puuttua huolen herätessä.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. E-Kirja.

Arnkil, T. E., Eriksson, E., Arnkil, R. & Halme, P. 2000. Kunnallisten palveluiden dialoginen kehittäminen: Ylisektorinen lastensuojelu, vanhustenhuolto ja kaupunkipolitiikka: Palmuke-raportti. Helsinki: Työministeriö.

Clarkeburnm H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Ensi- ja turvakotien liitto. Ota väkivalta puheeksi. Viitattu 12.4.2023.

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/>

Eriksson, E. & Arnkil T. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 9.10.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

GRUHN, M.A. and COMPAS, B.E., 2020. Effects of maltreatment on coping and emotion regulation in childhood and adolescence: A meta-analytic review. *Child abuse & neglect*, 103, pp. 104446.

Heikkilä, Tarja, 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Dia -sarja. Viitattu 30.1.2022.

<http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hietämäki J, Kaittila A, Tuominen J, Vuorenmaa M, Husso M, Peltonen J, Karhinen-Soppi A. 2021. Lähisuhdeväkivalta koronapandemian aikana - vauvaperheiden vanhemmilla ja Nollalinjan auttavan puhelimen keskusteluissa. Tutkimuksesta tiiviisti 2/2021. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. Viitattu 9.4.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140907/URN_ISBN_978-952-343-616-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Humppi, S-L, & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. viitattu 9.4.2023.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86714/Tutkimuksia%2040_web_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaikko, K., Pirinen, A., Pösö, T., Aaltonen, S., Peltonen, I. & Bardy, M.

2009. Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kaskia, N. 2021. Luotsaa Luotseja! – Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö näkyväksi Salossa. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Annettu 1.1.2008.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lepistö, S., Ellonen, N., Helminen, M. & Paavilainen, E. 2017. Lapsiin

kohdistuvan väkivallan arvioiminen. Yhteiskuntapolitiikka, 2, pp. 212–221.

Viitattu 9.4.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132355/YP1702_Lepistoym.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Mielenterveystalo. Perheväkivalta. Viitattu 30.1.2022.

https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/perhetta_kuormittavat_tapahtumat/Pages/perhevakivalta.aspx

Mieli.fi. Lapset puheeksi -menetelmä. Viitattu 22.1.2023.

<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/lapset-puheeksi-menetelma/>

Nieminen, A-S., Piskonen, I. & Saloranta, N. 2020. "Tiedän sen pelastaneen monta perhettä eli tosi tärkeää". Varhaiskasvatus ehkäisevänä lastensuojeluna. Opinnäytetyö. Sosionomikoulutus. Häme: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EPRAS- hankkeen arviointi. Helsinki: PunaMusta Oy. Viitattu 24.4.2023.

https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf

Nurminen, R. 2021. Koulutusmateriaali. Luotsikoulutus 21.10.2021.

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022. Viitattu 14.1.2023.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetushallitus 2023. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 26.3.2023.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Rikosuhripäivystys, 2018. Sisarusten välinen vakava väkivalta. Viitattu 6.2.2023. Saatavilla <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-3-2018/sisarusten-valinen-vakava-vakivalta/>

Siltaoja, J. 2022. Lapsen perheessä kokema henkinen väkivalta ja sen tunnistaminen sosiaalityössä. Kandidaattitutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Siukola, R. 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Eteläsuomen lääninhallitus, 2007. Ota väkivalta puheeksi -ohjeet työntekijöille. Viitattu 30.1.2022.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71210/Ota%20v%c3%9c>

[a4kivalta%20puheeksi%20-
ohjeet%20ty%c3%b6ntekij%c3%b6ille.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#)

Sosiaali- ja terveysministeriö. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Viitattu 9.4.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf

Söderholm, A., Kivitiie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo: Bookwell Oy.

TENK, 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 26.1.2022.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TENK, 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 26.1.2022.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2016. Luo luottamusta suojele lasta: Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville. Viitattu 22.1.2023.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-642-1>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) EPRAS- hankkeen arviointia. Helsinki: PunaMusta Oy. Viitattu 9.4.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. Helsinki. Viitattu 30.1.2022.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Barnahus- hanke. Viitattu 14.1.2022.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Lähisuhdeväkivalta. Viitattu 26.1.2022.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta>).

Tilastokeskus, 2021. Tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset vähenivät 14 prosenttia. Tilastot. Viitattu 4.2.2023.
https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2020/15/rpk_2020_15_2021-06-01_tie_001_fi.html

Tiuraniemi, J. 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa Niemi, P. & Keskinen E. (2002) Taitavan toiminnan psykologia. Turun yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja (165–195). Turku: Turun yliopisto.

Toros, K., Tart, K., & Falch-Eriksen 2021. Collaboration of Child Protective Services and Early Childhood Educators: Enhancing the Well-Being of Children in Need. Early Childhood Education Journal (2021) 49:995–1006. Viitattu 28.1.2023. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10643-020-01149-y.pdf>

Turun ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 26.1.2022. <https://tuentu.fi/>

Varhaiskasvatus [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus Viitattu: 28.1.2023.
<https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Åhman, K. & Kauppila, P. 2022. Huolen puheeksi ottamisen tilanteet vanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Sosiaali-alan koulutusohjelma. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.1.2023.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/752115/Ahman_Kauppila.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tiedote tutkimuksesta

22.03.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy varhaiskasvatuksessa – puheeksi ottamisen malli varhaiskasvatukseen

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan Luotsikouluttaja -koulutuksen vaikuttavuutta ja juurtumista käytäntöön. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa kysyttyjen tietojen tutkimuskäyttöön. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneiden lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja Luotsi-toiminnan käyttöönottoa omalla työpaikallaan.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttaja on opinnäytetyön tekijä. Tutkimus tehdään Turun ensi- ja turvakoti ry:n ja Turun kaupungin suostumuksella. Tutkimuksen e-kyselylomake lähetetään yhteistyössä Turun kaupungin erikoissuunnittelijan kanssa Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneille. Turun ammattikorkeakoulun vastuuopettaja tarkastaa tarvittavat dokumentit tutkimuksen edetessä.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuminen kestää noin 5 minuuttia. Tutkimus suoritetaan Webropol -kyselylomakkeella. Tutkimus toteutetaan siten, että Turun kaupungin erikoissuunnittelija välittää Webropol -kyselyn syksyllä 2021 ja keväällä 2022 Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneille henkilöille sähköpostitse. Kyselyn tekijä ei kerää sähköposti -tai henkilötietoja. Kysely koostuu strukturoiduista ja puolistrukturoiduista kysymyksistä. Kyselyn tuloksia analysoidaan sisällönanalyysin menetelmin ja saatuja tuloksia hyödynnetään koulutusmateriaalin kehittämistyössä.

6. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimuksen tuloksista ja kehittämistyön tuloksista saa tietoa opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäyte julkaistaan avoimesti Theseus - tietokannassa.

8. Tutkimuksen päättyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, mikäli yhtään vastausta kyselyyn ei tule tai kyselyn lähettäminen kohdehenkilöille epäonnistuu.

9. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekeväälle tutkijalle ja/tai opinnäytetyön ohjaajalle, joiden yhteystiedot ovat alla.

10. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija, opinnäytetyötekijä
Tea Immonen
Puh.
Sähköposti: tea.immonen@edu.turkuamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja
Lehtori
Marjo Harju
Turun ammattikorkeakoulu
Puh. +358403550507
Sähköposti: marjo.harju@turkuamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja
Lehtori
Anssi Lähde
Turun ammattikorkeakoulu
Puh. +358449072075
Sähköposti: anssi.lahde@turkuamk.fi

Tutkimuksen kysely

Luotsikouluttaja -koulutuksen kyselytutkimus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Luotsikouluttaja -koulutuksen käyneiden lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja Luotsi-toiminnan käyttöönottoa omalla työpaikallaan. Tutkimus on osa YAMK opinnäytetyötä ja jokainen vastaus on tärkeä. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti eikä henkilötietoja kerätä missään vaiheessa. Kiitos osallistumisesta!

1. Milloin osallistuit Luotsikouluttaja -koulutukseen?

- Syksyllä 2021
- Keväällä 2022

2. Toimialasi, jolla työskentelet:

- Varhaiskasvatus
- Koulu
- Terveystieteiden ala
- Sosiaalitoimi
- Muu

3. Oletko kouluttanut työyhteisöäsi Luotsikouluttaja -koulutuksen sisällön mukaan?

- En ole
- Olen kouluttanut osan työyhteisöstäni
- Olen kouluttanut koko työyhteisöni

4. Miten olet kouluttanut työyhteisöäsi? Mitä käytäntöjä olet luonut työpaikallesi aiheeseen liittyen?

5. Minkä asian/asioiden koet olevan esteenä Luotsitoiminnallesi työpaikallasi?

6. Minkä asian/asioiden koet tukevan Luotsitoimintaasi työpaikallasi?

Arvioi Luotsikouluttaja -koulutuksen sisältöä siinä määrin, kuin siihen itse osallistuit. Vastaa kaikkiin kohtiin Sinulle sopivin vaihtoehto.

7. Koulutuksen sisällön arviointi (1= eri mieltä, 2= jonkin verran eri mieltä, 3= jonkin verran samaa mieltä, 4= samaa mieltä)

	1 	2 	3 	4
Luentotyypinen opiskelu oli aiheeseen sopiva	☐	☐	☐	☐
	1 	2 	3 	4
Koulutusta lähisuhdeväkivallasta oli riittävästi (9h)	☐	☐	☐	☐
Luentojen aiheet tukivat oppimistani	☐	☐	☐	☐
Koulutus oli minun työlleni hyödyllistä	☐	☐	☐	☐
Pari/ryhmätehtäviä oli riittävästi	☐	☐	☐	☐
Case -tapauksia ja esimerkkejä oli riittävästi	☐	☐	☐	☐
Keskustelua koulutuskerroilla syntyi riittävästi	☐	☐	☐	☐
Sain koulutuksesta tarpeeksi osaamista lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn työpaikalleni	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mistä haen tukea ja lisäkoulutusta Luotsitoiminnalleni	☐	☐	☐	☐
Jotain jäi puuttumaan koulutuksen sisällöstä, mitä?	☐	☐	☐	☐
<hr/>				
Jotain oli liikaa koulutuksessa, mitä?	☐	☐	☐	☐
<hr/>				

8. Halutessasi voit vielä antaa vapaamuotoista palautetta Luotsikouluttaja koulutuksesta:

Koulutusmateriaali

LÄHISUHDE- VÄKIVALLAN EHKÄISY JA PUHEEKSI OTTO

LUOTSITOIMINTA

SANDRA IMMONEN

TURUN ENSI- JA TURVAKOTI RY.

ESITYKSEN AIHEET:

- MITÄ ON VÄKIVALTA?
- MIKSI PUUTTUA VÄKIVALTAAN?
- LÄHISUHDEVÄKIVALLAN
KOHTAAMINEN LAPSEN KANSSA
- JOS HUOLI HERÄÄ VANHEMMAN
KOKEMASTA LÄHISUHDEVÄKIVALLASTA
- SISARUSTEN VÄLINEN VÄKIVALTA
- KOHTAAMISEN VAIKEUS
- PUHEEKSI OTTO

Lähisuhde- ja perheväkivallasta puhutaan, kun henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan, lastaan, lähisukuaan tai muuta läheistään kohtaan.

Lähisuhdeväkivalta on **tekoja ja tekemättä jättämistä** (esim. lapsen tarpeista huolehtimatta jättäminen).

Lapsen kohdalla lähi- ja perheväkivallalle **ALTISTUMINEN** on yhtä haavoittavaa kuin häneen kohdistuva väkivalta.

Perheväkivalta on **erityisen haavoittavaa**, koska väkivallan käyttäjä on aina läheinen, turvaa antava ihminen.

Lähde: Luotsikouluttaja –koulutus. Nurminen, 2021.

Luotseja koulutetaan jokaiselta sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen tulosalueelta vähintään kaksi kouluttajaa / 50 työntekijää kohden. Luotsien tehtävä on huolehtia siitä, että oman alueen työntekijät **perehtyvät lähisuhdeväkivallan puheeksi ottoon ja kohtaamiseen**. Tavoite on, että omalla työpaikalla syntyisi käsitys siitä, miten toimitaan, jos eteen tulee kaltoinkohtelua. Perustuu kunnan hyvinvointisuunnitelmaan. (Lähde: Luotsikouluttaja –

koulutus. Nurminen 2021)

VÄKIVALLAN MUOTOJA

FYYSINEN VÄKIVALTA	Töniminen, lyöminen, potkiminen, tukistaminen, raapiminen, repiminen, luunapit, läpsiminen, nipistäminen
HENKINEN VÄKIVALTA	Alistaminen, arvostelu, nimittely, haukkuminen, halveksunta, eristäminen, väkivallalla uhkaaminen, pelottelu esim. hylkäämisellä tai satuttamisella
SEKSUAALINEN VÄKIVALTA	Raiskaus, raiskauksen yritys, seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen, seksuaalisella väkivallalla uhkailu
KALTOINKOHTELU TAI LAIMINLYÖNTI	Lapsen asianmukaisen hoidon, huolenpidon, ravinnon tai vaatetuksen laiminlyönti, turvan laiminlyönti, valvonnan ja ohjauksen laiminlyönti, henkinen laiminlyönti <u>esim</u> vanhemman suhtautuminen lapseen on kielteinen tai torjuva
TALOUELLINEN, USKONNOLLINEN TAI KULTTUURINEN VÄKIVALTA	Mm. itsenäisen rahankäytön estäminen, vakaumukseen pakottaminen

Lähde: Luotsikouluttaja –koulutus. Nurminen 2021.

**HERÄTTÄÄKÖ VIDEO
AJATUKSIA TAI
TUNTEITA?
KESKUSTELE
VIERUSKAVERIN
KANSSA.**

[https://www.youtube.com/
watch?v=RY93btW3lnQ](https://www.youtube.com/watch?v=RY93btW3lnQ)

MIKSI PUUTTUA VÄKIVALTAAN?

- **Lastensuojelulaki velvoittaa**
- Lapsuudessa koettu väkivalta ja laiminlyönti ovat merkittävä riski myöhemmälle sairastavuudelle. Lapsen kokema väkivalta ja laiminlyönti vaikuttavat epäsuotuisasti **lapsen henkiseen ja psyykkiseen kehitykseen ja kasvuun**
- **Varhaisella reagoinnilla** voidaan ehkäistä vakavia vahinkoja, säästää perheitä turhilta kärsimyksiltä
- Väkivaltaan reagoiminen on **välittämistä** sekä **ammattillista** että **ammattieettistä** toimintaa
- Väkivallalla on traumatisoiva vaikutus ja **ylisukupolvisuus** (väkivallan periytyminen)
 - Lastensuojeluilmoitus tai ohjaus on **lähtökohta** sille, että sosiaalihuollon tai lastensuojelun tukitoimia voidaan alkaa järjestää ja perheen tilannetta arvioida tarkemmin.
 - Huoli lapsesta riittää ilmoituksen tekemiseen
 - Varhaiskasvatuksen henkilöstö on **avainasemassa** lasten kaltoinkohtelun ja perheväkivallan havaitsemisessa, puheeksi otossa ja avun piiriin ohjauksessa

Lähteet: Luotsikouluttaja -koulutus. Nurminen 2021;
Kankaanpää & Abrahamsson 2021.

Lastensuojelu- ilmoitus

Miten ja minne lastensuojeluilmoitus tehdään?

Lastensuojeluilmoitus tehdään aina lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon.

Sähköinen ilmoitus: <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/hatatilanteet-ja-paivystys/sosiaalipalveluiden-paivystys-0>

Puhelimitse:

Sosiaalipäivystykseen saa yhteyden 24/7 puhelimitse p. 02 262 6003.

Sosiaalipäivystystä voi konsultoida lastensuojeluilmoitukseen liittyen puhelimitse nimettömänä 24/7.

Kuka voi tehdä lastensuojeluilmoituksen?

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä sekä yksityishenkilö että viranomainen. **Viranomaisilla on ilmoitusvelvollisuus ja ilmoitus tulee tehdä omalla nimellä.**

Yksityishenkilö voi tehdä ilmoituksen myös nimettömänä. Asiakkaalla on oikeus saada tietää ilmoittaja, mikäli lastensuojeluilmoituksen tekijä on viranomainen tai ellei yksityishenkilön kohdalla toisin arvioida. (esim. yksityishenkilön etu voi olla pysytellä nimettömänä, esim naapuri)

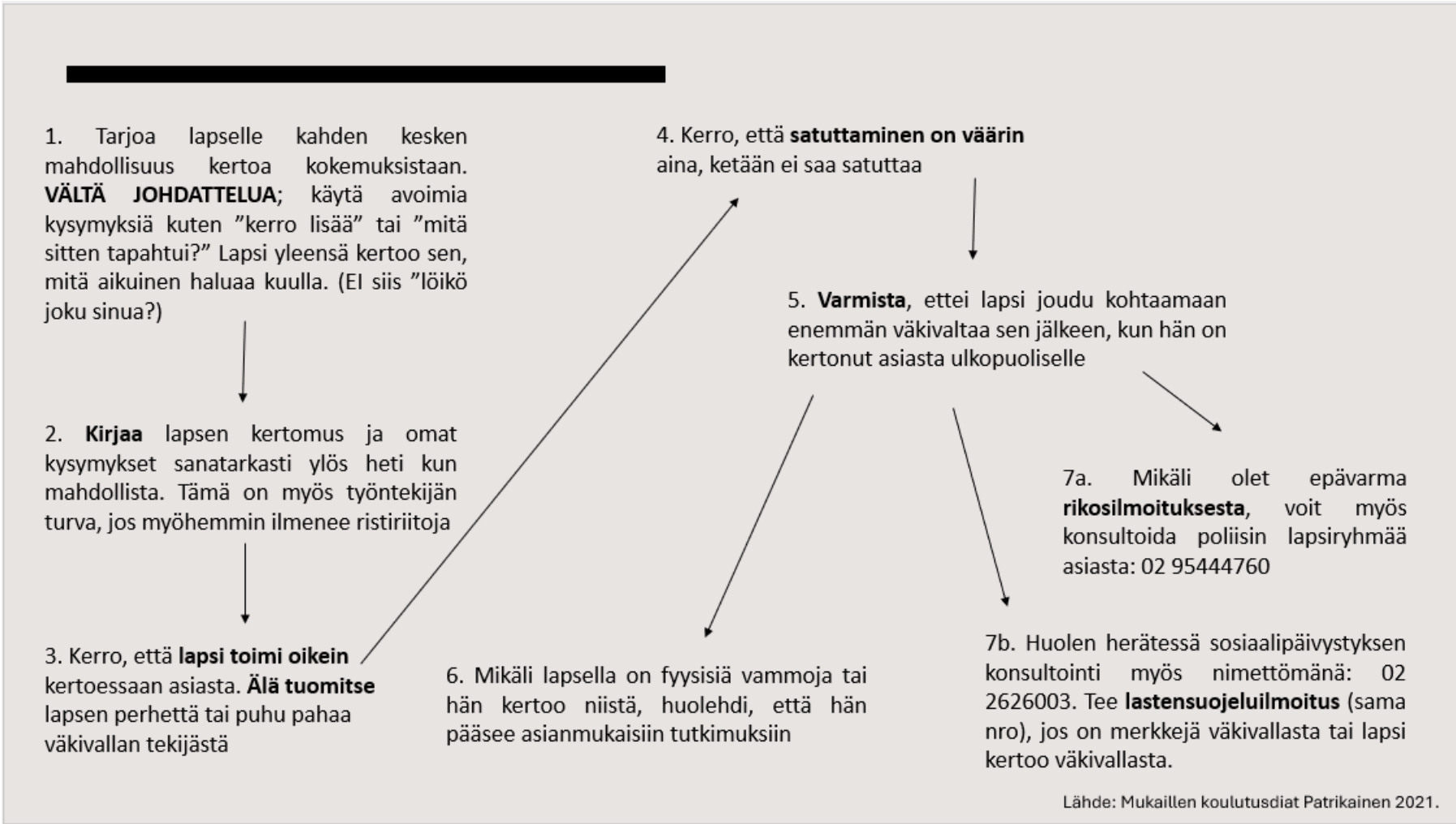
Pohdi itseksesi, oletko kohdannut työssäsi epäilyä lapsen kaltoinkohtelusta. Kirjaa itsellesi ylös muutamalla sanalla- mistä epäily heräsi? Mitä tapahtui? Miten toimit vai jäikö asia puuttumatta? Miltä tilanne tuntui? Mitä ajatuksia tai tunteita heräsi?

Keskustele vieruskaverin kanssa tai pienryhmässä kokemuksistasi tai ajatuksistasi

Haluaako joku jakaa kokemuksen?

**Lähisuhdeväkivallan
kohtaaminen lapsen
kanssa**

A close-up photograph of a person's face, focusing on the eye and cheek area. A single tear is visible on the cheek. The image is dark and moody, with the text overlaid on the left side.

-
- **Ole läsnä** ja ole empaattinen lapsen tunteelle. Monella aikuisella on luonnostaan tarve saada tietää mitä pahaa lapselle on tapahtunut ja tavalla tai toisella hoitaa lapsen väkivaltakokemus pois
 - Osoita, että olet **kiinnostunut ja kuuntelet**. Sanoita – älä tulkitse.
 - **Rauhoitu**, välitä hyväksyntää katseella ja viestitä lapselle, ettei ole mitään hätää. Anna lapselle tilaa ja aikaa. Harjoittele omaa äänenpainoasi ja sävyä, eleitä, kosketusta ja katsekontaktia silloin, kun olet itse hätäntynyt.
 - Sinun ei tarvitse selvittää, onko rikos tapahtunut eikä myöskään antaa lapselle terapiaa. Sinun on tärkeää ymmärtää, miten mahdollinen haavoittava kokemus vaikuttaa juuri tähän lapseen juuri tällä hetkellä, juuri tässä kohtaamisessa.

-
- Parhaiten lasta auttaa se, että aikuisena toimit **yhteistyössä** niiden ammattilaisten kanssa, joiden tehtäviä ovat mahdollisen rikoksen selvittäminen, lapsen suojelun varmistaminen sekä lapsen ja perheen tarvittavan tuen ja hoidon järjestäminen
 - Lapsi on lojaali vanhempiaan kohtaan; **lapsi ei halua loukata** vanhempiaan eikä aiheuttaa heille pahaa mieltä
 - Väkivaltaisessa ilmapiirissä elänyt lapsi **ei välttämättä tunnista** sen olevan väärin
 - **Yksittäisestä lapsen oireesta ei voi** koskaan päätellä traumaattisen kokemuksen tapahtuneen, koska oireelle voi olla muitakin selityksiä. **Lapsen ennestään tunteva**, lapsen arjessa läsnä oleva aikuinen esim. varhaiskasvatuksessa, on usein tärkeä henkilö havainnoimaan lapsen tuen tarvetta!

-
- Aina ei tarvitse tietää eikä lapsi osaa kertoa mistä olotila johtuu. **Vahvista positiivista, tynnyttele negatiivista;** lapsen tunnekuuhu tarvitsee turvallisen aikuisen.
 - **Lapselle voi puhua väkivallasta** huomioiden lapsen ikä ja kehitysvaihe. Varhaiskasvatusikäiselle lapselle voi sanoa, että riitely on ok, mutta satuttaminen ei ole oikein. Voi sanoa, että satuttaminen ei ole lapsen syy. **On käytettävä sanoja, joita lapsi ymmärtää**, kuten että ketään ei saa satuttaa.
 - Turvallinen ja kannustava ammattikasvattaja pystyy tunnistamaan erilaiset tunnetilat ja niiden vaihtelut itsessään. **Kaikki tunteet kuuluvat työhön** ja ne voi hyväksyä sellaisinaan. Vaihtelevissa ja kuormittavissa arjen tilanteissa ammattikasvattajalta vaaditaan erilaisia keinoja rauhoittaa omaa mieltä ja kehoa. Tämä edistää myös työssä jaksamista ja palautumista.
 - Lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja puheeksi ottamisessa ei ole tarkoitus tietoisesti lähteä etsimään kaikkia merkkejä lapsessa mahdollisesta kaltoinkohtelusta, vaan **antaa uskallusta, tukea ja keinoja siihen, jos huoli herää lapsen ja perheen hyvinvoinnista**

Jos huoli herää vanhemman kokemasta lähisuhdeväkivallasta

Perheväkivalta koskettaa aina myös lasta, sillä vanhempien väliselle väkivallalle **ALTISTUMINEN** on yhtä haavoittavaa kuin häneen kohdistuva väkivalta

-
- Huoltajalle voi turvallisesti tarjota **keskusteluhetken kahdestaan ja kysyä**, onko perheessä huolia, tai pelkääkö joku perheenjäsen toista?
 - Ota **vahvasti kielteinen kanta väkivaltaan**, mutta älä tuomitse tekijää, sillä hän saattaa olla uhrille kaikkein rakkain
 - Mikäli huoltaja kertoo tällä hetkellä kotona tapahtuvasta väkivallasta, kerro hänelle avoimesti myös **lastensuojeluilmoituksen** tekemisen viranomaisvelvollisuudestasi
 - **Kirjaa** huoltajan kertoma huolellisesti, sillä sitä voidaan tarvita myöhemmin esim. rikosprosessin tai lapsen aseman turvaamista varten
 - Vaikka huoltaja ei halua juuri tässä hetkessä halua keskustella, anna huoltajalle mahdollisuus palata aihealueeseen oikealla hetkellä. Kerro, että sinulle voi kertoa vaikeistakin asioista luottamuksellisesti ja voit ohjata hänet tuen tarjoajalle. **Apua ja tukea on aina saatavilla**
 - Muista, että sinun kohtaamisesi voi toimia tärkeänä kiinnepisteenä huoltajan elämässä, omanarvontunnon synnyttämisessä ja avun vastaanottamisessa!

Sisarusten välinen väkivalta

- Väkivalta on aina syy huolestua, **eikä sitä tule sallia missään olosuhteissa myöskään lasten välillä**
- Sisarusväkivaltailmiön tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää, sillä sisarusten välinen väkivalta on kaikista yleisin perheväkivallan muoto

- On normaalia, että sisarussuhde aiheuttaa aggression tunteita, jotka purkautuvat lasten välisinä kilpailuina, mustasukkaisuutena ja riitoina
 - Väkivalta sisarussuhteessa tulee usein vähätellyksi normaalina sisarusuhteisiin kuuluvana nahisteluna.
 - Sen sijaan väkivallaksi muuttunut aggressio ei ole koskaan hyväksyttävää
 - Sisarusväkivalta ilmenee fyysisenä, psyykkisenä tai seksuaalisena väkivaltana yhden lapsen tekemänä toiselle, sisältäen sisarukset ja puolisisarukset. Väkivalta voi ilmetä pelotteluna tai kontrollointina fyysisen voimankäytön tai henkisen väkivallan kautta. Sisarusväkivallassa voi olla kyse sisaruksen kiusaamisesta tai se voi olla myös materiaalista
- Vanhemmat ovat ensisijaisessa roolissa ongelmallisen käytöksen tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa
 - Mikäli vanhemmat laiminlyövät vastuunsa, **velvollisuus puuttumiseen siirtyy lastensuojelulain mukaisesti viranomaisille.** Sisarusväkivaltaan puuttuminen on välttämätöntä uhrin suojelemiseksi emotionaalisilta ja fyysisiltä haitoilta sekä koko perheen hyvinvoinnin kannalta.

Lähde: Rikosuhripäivystys

Kohtaamisen vaikeus

Miksi puheeksi ottaminen on niin vaikeaa?

Kohtaamisen vaikeus...

Kohtaaminen on uskaltautumista vuorovaikutukseen, joka vaatii rohkeutta mm. kohdata se, mitä mahdollisesti on tulossa, valmistautua käsittelemään omia tunteita ja reaktioita

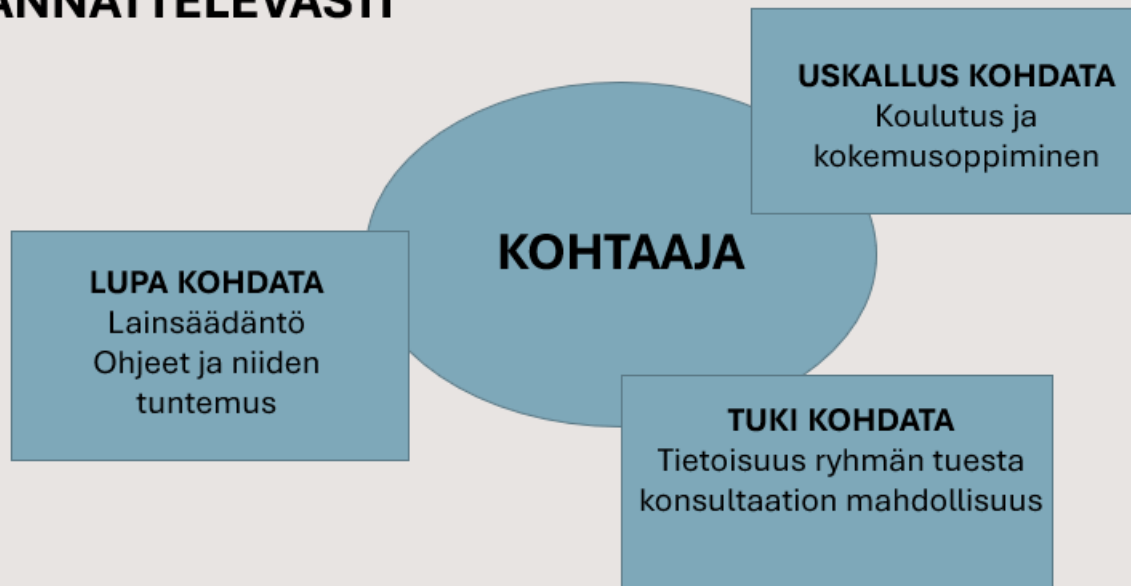
Lähisuhdeväkivallan havaitseminen ja perheen kohtaaminen saattaa herättää riittämättömyyden tunnetta tai myötäelämisen halua, ärtymystä tai vihaa

Kohtaaminen edellyttää meiltä jatkuvaa omien väkivaltaan liittyvien tietojen, asenteiden ja käsitysten tarkistamista

Työyhteisössä on aika ajoin hyvä yhdessä pohtia, mikä on väkivaltaa ja mitkä ovat ammatin edellyttämiä eettisiä periaatteita

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ei ole helppoa (vrt. esim sisarusväkivalta, kaltoinkohtelu)

VOIDAKSESI OTTAA EPÄILY PUHEEKSI RIITTÄVÄN KANNATTELEVASTI

Lähde: Luotsikouluttaja –koulutus,
Nurminen 2021.

HUOLEN PUHEEKSI OTTO VANHEMMAN KANSSA

- Kysy, keskustele, tee avauksia vanhemmuudesta: millaiset ovat kasvatukselliset periaatteenne? Millaista on hoitaa lasta? Miten toimitte hankalissa tilanteissa?
- Vanhemmalta tulee kysyä kaltoinkohtelusta, mikäli sitä epäilee
- Kerro vanhemmalle, miten kaltoinkohtelu vaikuttaa lapseen; esim. lapsen henkinen pahoinpitely vahingoittaa lapsen psyykkistä kehitystä ja normaalin tunne-elämän kehitystä.
- Ilmoita vanhemmalle, että sinun velvollisuutesi viranomaisena on tehdä lastensuojeluilmoitus ja ohjata perhe avun piiriin
- Lähisuhdeväkivallan puheeksi otto sinällään voi olla myönteinen interventio, parhaimmillaan helpotus vanhemmalle, kun ulkopuolinen taho avaa keskustelun vaikeasta asiasta
- Harkitse, missä tilanteessa otat puheeksi. Onko parempi soittaa tai sopia rauhallinen keskusteluhetki päiväkodilla? Vasukeskustelussa?

Keinoja tavoittaa pienen lapsen kokemus varhaiskasvatuksessa

1. Kirjat

- Lapsella on mahdollisuus tarinoiden kautta käsitellä oman elämänsä tapahtumia
- Lapsi löytää sanoja omille kokemuksilleen ja tunteilleen

2. Leikki

- Yhteisessä leikissä eletään lapsen sen hetkisten ajatusten parissa
- Leikkihetki syventää suhdetta

3. Valokuvaus

- Lapsen ei tarvitse vielä osata ilmaista itseään kielellisesti. Häntä voi pyytää yhdessä ottamaan kuva turvallisesta/ mukavasta paikasta/ esineestä
- Esim. vie lelu turvalliseen paikkaan ja ota kuva. Pyydä lasta kertomaan kuvasta tarina ja aikuinen kirjaa tarinan ylös.

4. Sadutus

- Anna lapsen valita eri kuvista mieleinen ja kertoa siitä. Kirjaa ylös sanatarkasti.

5. Piirtäminen

- Anna lapsen vapaasti piirtää, mitä hän haluaa. Kysy, mitä kuvassa on ja kirjaa sanatarkasti ylös.

6. Tunnetaitojen harjoittelu

- Nimetkää tunnekuvista tunteita. Mitä ajatuksia erilaiset tunteet herättävät lapsessa?
- Askarrelkaa lapsen kanssa omat tunnekortit ja keskustelkaa, milloin mikäkin tunne on ollut lapsella

- Tunne- ja turvataitojen materiaalia: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali netissä saatavilla osoitteessa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaltoinkohtelu lapsuudessa – video - kertaus päivästä

https://www.youtube.com/watch?v=9p07GygDK_E

KIITOS!

Käytetyt lähteet:

THL. Lähisuhdeväkivallasta kysyminen ja uhrin kohtaaminen.

Nurminen, R. 21.10.2021. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön Luotsikouluttaja – koulutus.

Kankaanpää, M & Abrahamsson, O. 4.11.2021. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön Luotsikouluttaja –koulutus.

Patrikainen, J. 2021. Rikosprosessin eteneminen lapsiin kohdistuvissa seksuaali- ja väkivaltarikoksissa. Koulutusmateriaali.

Rikosuhripäivystys. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-3-2018/sisarusten-valinen-vakava-vakivalta/>

